Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...нваригай 1921 оной ...ын 21-һээ гарана. | № 262 (18585) | 1990 оной ноябриин 15, четверг | Сэн 3 мүн.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси

...ҮДЭЛМЭРИЕЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛБЭ

...Верховно Соведэй ...удэрэй забһарла- ...хүдэлмэриеэ үр- ...бэ. Ноябриин 13-най заседание РСФСР- ...вно Соведэй Түрүү- ...Н. Ельцин нээһэн бай-

...ин 11-дэ СССР-эй ...М. С. Горбачевтой ...тухайгаа тэрэ сугла- ...мэдээсэбэ.

...часай хахадыень ...юулаа хөөрэлдөөбди, ...нүгөөдэ хахадыень— ...жковой, И. С. Силае- ...И. Хасбулатовай хабаа- ...хөөрэлдөөн бо- ...байна,—гэжэ Б. Н. Ель- ...бэ. Россин Верховно ...хүтэлбэриһөө болон ...правительстваһаа хэн- ...ээдэшье Союзда ба ...хэлсээндэ хабаадаха- ...тэрэнэй нэгэ хубинь ...бди гэжэ хэлээгүй юм ...СССР-эй Президентдэ ...бэшье Росси хэн бо- ...Союзна хэлсээндэ гараа ...болоноб. Юуб гэхэдэ, ...бүрин эрхэтэ байлга ...декларации мүнөө боло- ...тухайтаар мэдэрэгдээ- ...ха юм.

...зубааралга тухай хэл- ...болоходо, СССР-эй бо- ...СР-эй Министрнүүдэй ...түлөөлэгшэдһөө ...орэй нэгэдэхи ор- ...хүтэлбэри доро ...байгуулха тухай үгээ ...гэжэ тэрэ тэм- ...хүдэлмэри Со- ...бэлдэлгэтэй зэр- ...гдаха юм. Союзна ...хараа бодол хэдэн ...ршада бэлэн болохсоор ...дана.

...засагай тон шэнэ ...ын ба национальна ...иционно прави- ...бүридүүлгын нэгэ һа- ...дурадхааб. Энэ прави- ...хэдэ хэдэн тушаал: ...Түрүүлэгшэ, обо- ...болон финансын мини- ...Россида дурадхагда- ...ха. Энэ дурадхал ...гэжэ Б. Н. Ельцин ...тэмдэглэбэ.

...хамгаалалга эри- ...доо республикануудай ...тэй хүн зонууд ту- ...хөөрэлдөөнэй үедэ хэл- ...гэжэ саашань Россин Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ хэлэбэ. Нэгэ талаһаа, республиканууд тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй эрилтэ табинад, нүгөө талаһаа, ондоо үндэһэ яһатанда ямар нэгэн адли тэгшэ эрхэ хангагдахагүй ябадалай үзэгдөө һаа, бидэ зохихо ябуулга хэхэ ёһотой ха юмбибди. Зэбсэгтэ хамааралга тухай эндэ хэлэгдэнэгүй, парламентска хэмжээнүүд тухай хэлэгдэнэ ха юм.

Россин Верховно Соведтэ гол удхынь мэдэгдээгүй уласхоорондын элдэб хэлсээнүүдтэ гар табиха талаар сэдьхэлээ ханаагүй байһан тухайгаа хөөрэлдөөнэй үедэ мэдүүлээб гэжэ Б. Н. Ельцин тэмдэглэбэ. Германитай ямар хэлсээндэ гар табигдааб? Тэрэмнай нэн түрүүн РСФСР-тэ хабаатай байба ха юм. Сэрэгэй алба хаагшадые болзорһоонь урид албанһаа табиха тухай асуудал болоно. Харин тэдэмнай гол түлэб Россида бусажа ерэхэ байна ха юм. Энэ хэлсээгээр хараалагдаһан мүнгэ һомололгын хубинь манай республикада ерэхэ сэрэгэй алба хаагшадай тоотой тэнсүүритэй байха ёһотой.

Энэ уулзалга дээрэ хэдэ хэдэн асуудалнуудаар үгээ ойлголсолго түйлагдаа гэжэ Б. Н. Ельцин хэлээ. Энэмнай—сэрэгэй оршон байдалай үедэ КПСС-эй обкомуудай нэгэдэхи секретарьнарай Обороной Соведэй түрүүлэгшэнэр байха гүримые болюулга болоно. Россин газар дээрэ сэрэгүүдые тараан байлгаха асуудалые тэрэнэй урда тээнь РСФСР-эй Верховно Соведтэй зүбшэн хэлсэхэ болоо. Республиканска гадаадын экономическа банк эмхидхэхэ тухай. Россин телерадиокомпани байгууха гэжэ хэлсэгдээ. Тэрээндэ телевидениин хоёрдохи программа дурадхагдаха болоо. Россин КГБ байгуулха тухай. Тиихэдээ тэрэ союзна КГБ-һээ ондоо уялгануудтай байха юм.

Налог татаха гүрим тухай үгээ ойлголсожо шадаагүйбди. Союзна бюджет тухай хэлэхэ болоо һаа, олзо оршодо тохогдодог налогой ставканууд, Б. Н. Ельцинэй һанамжаар, 23 бэшэ, харин 10 процент байха ёһотой байгаа.

КПСС худалдаа наймаанай ажал ябуулга эрхилхэ ёһогүй гэһэн асуудалда гол түлэб бидэ дүтэлжэ ерээбди гэжэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ депутадуудта мэдээсэбэ. Гадаадын фирмэнүүдтэй байгуулагдаһан совет предприятинуудта КПСС-эй эд зөөри нюугдана ха юм.

Засагай түлөө тэмсэл дотор экономико харааһаа алдагдана гэһэн бодол үгэ хэлэһэн олон депутадуудай һанамжанууд дотор хэлэгдээ. Хүнүүдшье харааһаа алдагдаа гэжэ энээндэ нэмэжэ болохо байна. Үглөөгүүр эртэ депутадууд хуушан Москвагай үйлсэнүүдтэ, жэшээнь, Сретинкэдэ, гарабал, зобоһон тулиһан, үлэн хооһон үндэр наһатай хэды олон хүнүүд бии болооб гэжэ хараха байгаа ха юм. Хармаандаа солхооботой, харин пенсиеэ абатарнь үшөө 15—20 үдэр үлэнхэй, тэдэ үйлсөөр хайшаашье ошохоёо мэдэхэгүй, бүхы юумэндэ һонирхолгүй зайжа ябанад ха юм. Заримдаа коммерческэ магазинуудта худалдагдадаг 1 килограмм дабһанай, манна гү, али гэршүүхын хүрпээгэй үнэ сэн тухай эндэ ябагшадай үгэнүүдые дуулахадаа, тэдэнэй нюдэнүүдтэ гайхал голхоролой мэдэрэл үзэгдэдэг. Теэд эдэ хүнүүдтэй болон бусад пенсионернүүдтэй юун болохоб? Шэлэгдэмэл хүнүүдтэ һайн байдал олгогдохо бэшэ гү?

Арадай депутат В. О. Исправников заседани дээрэ иигэжэ дэмы хэлээгүй: мүнөө хэн мүнгэтэйб, банктайб, тэрэл засаг бариха байна ха юм.

Мүнгэн, засаг тухай үгэнүүд заседани дээрэ нилээд оло дахин соностоо. Юуб гэхэдэ, Түбэй банк тухай, РСФСР-тэхи банкнууд ба банкын ажал ябуулга тухай Хуулиин проект зүбшэгдөө бшуу.

РСФСР-эй Түбэй банкын үүргэ, уялганууд тухай мэдээсэлые депутадууд шагнаһан байна. Дэлгүүрые гүримшүүлгэ мүнгэн һангай-экономическа онол аргануудаар бэелүүлэгдэдэг байха юм. Акцинуудай 10 процент хүрэтэрхинь түрүүшээр банкын алба хаагшадай дунда тараагдаха болоно.

Жилсоцбанк үгы болгогдоо, коммерческэ банкнууд байгуулагдажа байна гэжэ хэлэгдээ. КПСС-эй, ВЛКСМ-эй өөрынгөө капитал оруулхыень ба эмхидхэн байгуулагшад болохыень хорихо гэжэ дурадхагдаба.

Түбэй банк, банкнууд ба банкнуудай байгуулалта тухай РСФСР-эй Хуулинуудай проектнүүд түрүүшын уншалгаар абтаһан байна. Тэдэниие заһажа, хүсэндэнь хүргэхэ тухай тогтоол депутадууд мүн лэ абаа.

Парламентаринар судьянарые болзорһоонь урид сүлөөлхэ ба шэнэ судьянарые һунгаха тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ. Хуули ёһоной, гүрим журамай ба гэмтэ ябадалтай тэмсэлэй асуудалнуудай талаар комитедэй түрүүлэгшэ А. А. Аслаханов өөһэдынгөө тушаал орхихо тухай мэдүүлгэнүүдые Юстициин министерствэдэ үгэһэн арадай судьянарай список соносхоһон байна. Дурадхагдаһан, хэнэйшье мэдэхэгүй 64 кандидадуудай түлөө спискэгээр дуугаа үгэхэ ябадалһаа хуули гаргагшад арсаһан байна. Тушаал дааха дуратайшуулай олонхиин хэрэгтэй дүй дүршэлгүй, мэргэжэл багатай байһан ушар ехэ һэжэглэл түрүүлээ. Тэдээнэй хүн бүхэнтэй ушар ёһо мэдэхэ хүнүүдэй хөөрэлдэһэнэй һүүлээр лэ тэдэнэй кандидатуранууд хаража үзэгдэхэ болобо.

Заседаниин түгэсхэлдэ Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй талаар комитедэй түрүүлэгшэ В. А. Югин тэрэнэй үглөөгүүр хэлэһэн үгые ба асуудалнуудта үгэһэн харюунуудые заһабаригүйгөөр Түбэй телевиденеэр дамжуулха тухай депутадуудай урда тээнь абаһан шиидхэбэриие болюулха тухай үдэшын заседанида байгаагүй Б. Н. Ельцинэй гүйлтые дамжуулһан байна. Шалтагааниинь гэхэдэ, бодомжологдоогүй харюунууд, зарим тэды тодо бэшэ зүйлнүүд болоно. Парламентын толгойлогшын гүйлтые хараада абахыень, тэрэниие таарамжагүйгөөр харуулхагүйень, тиигэжэ хэблэлэй үзэгдэжэ боломоор элдэб добтолгонуудые уридшалан сарахыень В. А. Югин уряалһан байна. Тиигэбэшье түрүүлэгшээр һуугшын баалалтаар гурба дахин дуугаа үгэлгэ юушье хубилгажа шадаагүй.

Н. КУПРИЙ,
О. КУЛИКОВ,
ТАСС-ай парламентска корреспондентнүүр.

М. С. ГОРБАЧЕВ ДЕПУТАДУУД—СЭРЭГЭЙ АЛБАТАДТАЙ УУЛЗАБА

...брин 13-да СССР-эй ...цент М. С. Горбачевой ...й албатадтай-арадай де- ...удтай уулзаха үедэ Ар- ...ажабайдалай шухала ...нууд зүбшэн хэлсэгдэ- ...ваа. Гүрэнэй толгойлог- ...оронэо хамгаалаг- ...хэдэн час соо хөөрэл- ...союзна республика- ...Москвада ерэһэн, хү- ...болон поселково Со- ...эхилээд СССР-эй ...Совет хүрэтэр гүрэ- ...агай бүхы зургаануудые ...арадай 1100 депутат ...хабадаа. Уул- ...хабаадаһан арадай ...олонхинь Зэб- ...Хүсэнүүдтэ хүдэлдэг юм. ...эй Президентскэ со- ...гэшүүн, ороной оборо- ...министр Советскэ Сою- ...маршал Д. Т. Язовай бо- ...депутадууд-сэрэгэй алба ...хэлэһэн үгэнүүд ...асуудалнууд табиг- ...Социалис Эсэгэ ороноо ...талаар Конституци- ...уялгануудые совет хү- ...дүүргэлгэ, сэрэгэй-по- ...доктринын ёһоор ...хамгаалхада хэ- ...хэмжээндэ оборонно ...байлгаха, совет ...Хүсэнүүдэй нэрэ хүн- ...бэхижүүлхэ ба сэрэгэй ал- ...нэрэ хүндые үргэхэ, сэ- ...албатадай болон тэдэнэй ...бүлэнэрэй нэрэ хүндые, ...эхые хамгаалха талаар ...үүдые баталан абаха ...олон асуудалнууд ...

...дэй хэлэһэн үгэ бүхэн ...ороной мүнөөнэй ...политическэ байдалда ...үгтэһэн байгаа. Мол- ...Латвиин, Эстониин, Гру- ...Армениин элдэб шатын ...депутадууд эрид ...үгэ хэлэбэ. Тобшолон ...республикын газар ...дээрэһээ СССР-эй МЕДгэй дотоодын сэрэгүүдые түргөөр гаргажал, союзна хэлсээе түргөөр батажал Молдовын Республикын байдалые тогтонижоруулжа болохо тухай һанамжа хэлэгдээ.

Ороной дээдын хүтэлбэрилэгшэдэй «хоёр засагтай» байха ябадал болюулха, Союзай хуулинуудые нютагуудта сахилгые хангаха ёһотой гэжэ олон хүнүүд хэлэһэн байна.

Оборонo тухай Хуулиин баталан абтатар, СССР-тэ ажалай албан тухай сар зуурын дүрим дары түргөөр абаха, 19 наһатайһаань эхилжэ (үндэһэн һургуулинуудтахи һуралсалай нэгэ жэлээр ута болгогдоһониие хараада абан) хүбүүдые сэрэгэй албанда абаха арга боломжые хаража үзэхэ, жэлдэ нэгэ дахин албанда абаха ба тэрээнһээ табиха, сэрэгэй албатадай бүлэнэртэ тэдхэмжэ ехэ болгохо хэрэгтэй гээд үгэ хэлэгшэдэй нэгэниинь уряална.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые хубилгаха асуудалнуудаар олон дурадхалнууд хэлэгдээ. Энэ хүдэлмэриие түргэдхэхэ, энэ хэрэгтэ гансашье мэргэжэлтэ сэрэгшэд бэшэ, харин бүхы общество хабаадаха ёһотой гэжэ тэмдэглэгдэһэн байгаа. Үгэ хэлэһэн олон хүнүүд сэрэгэй албатадай социально-ажаһуудалай асуудалнуудые дайраба. Дэлгүүртэ шэлжэн орохо үедэ сэрэгэй албатадай, гэр бүлэнэрэйнь һуудал байдал муудажа магадгүй.

Армиин ажабайдалые, обществодо Армиин дүүргэдэг үүргые олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд муута болгожо, үнэн зүб бэшээр харуулна гэжэ олохон үгэ хэлэгшэд тоолоно. Тиихэдээ телевизионно «Хараа бодол» программын авторнуудай нэрээр шүүмжэлхы ажаглалтанууд эгээл олоор хэлэгдэһэн байгаа. Юумые байһан соонь харуулхые хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдые үгэ хэлэгшэд уряалаа.

Удаань СССР-эй Президентдэ үгэ үгтөө һэн. СССР-эй ниитэ нэгэн Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые үлөөхэ, бүгэдэ ниитын сэрэгэй уялга тухай Хуулиин үндэһөөр тэдэниие бүридхэхэ хэрэгтэй гэжэ этигэжэ байһанаа тэрэ элирхэйлбэ.

Зарим республиканууда өөрын армитай байха тухай баталамжануудай бии болоһон тушаа хэлэхэдээ, энэнь бодото байдалые ойлгохогүй ябадал, политическэ алдуу болоно гэжэ М. С. Горбачев мэдүүлбэ. Федерациин Соведэй ойрын заседаниинуудай нэгэндэ гү, али СССР-эй правительствэдэ бүхы республиканудай толгойлогшонорой хабаадалгатайгаар сэрэгэй албанда абаха тухай асуудал хаража үзэгдэхэ юм гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Уулзалгада хабаадагшадай нэгэнэй асуудалда харюусаха зуураа, Прибалтикын республиканудые Советскэ Союзай газар дайдын нэгэ хубинь гэжэ тоолодогби гээд СССР-эй Президент мэдүүлээ. СССР-эй Конституцида таарахагүй тэдэнэй Хуулиин бүхы актнууд үнэнтэ бэшэ гэжэ соносхогдонхой гээд тэрэ һануулаа.

Сэрэгэй урбалта хэхэ аймшагтай муухай түсэбүүдые зохёоно гэжэ манай Армиие зэмэлхэ һэдэлгэнүүдые буруушаажа байһанаа Президент хэлэбэ. Ороной ба бүхы дэлхэйн үмэнэ иимэ һэдэлгэнүүдые эрид шууд буруушааха хэрэгтэй гэжэ М. С. Горбачев хэлэбэ. Арми өөрынгөө үүргые ба харюусалгые мэдэдэг, тэрэ ходоодоо арад зонтой байха гэжэ мэдүүлээ.

Сэрэгэй албанай нэрэ хүндэ тухай уулзалгын үедэ хэлэгдэһэн бодомжонуудта харюусаха зууран, ороноо найдамтайгаар хамгаалха аргатай мүнөөнэй ашаг үрэтэй армитай, хүсэн түгэс Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэй байха зэргэтэйбди гэжэ тэрэ хэлэбэ. Дэлхэй дээрэхи байдалай ондоо тээшээ хубилаа һаань, Армишье хубилгагдаха. Харин мүнөөнэй Арми гэшэ гүрэнэй шухала хэрэгсэл болоно.

Ороной хүтэлбэрилэгшэд Зэбсэгтэ хүсэнүүдые хубилгаха асуудалнуудые хараадаа байлгадаг гэжэ М. С. Горбачев батадхаба. Сэрэгэй үйлэдбэриие ондоо шэглэлтэй болгохо, ороноо хамгаалха, сэрэгэй алба хаагшадые социальна талаарнь хамгаалха тухай, мүн бусад хуулинууд бэлдэгдэжэ байнхай гэбэ. Сэрэгэй шэнэ доктринын үндэһөөр реформо бэелүүлэгдэхэ ёһотой гэжэ тэрэ хэлээ.

Ороной социально-экономическа хүгжэлтын мүнөөнэй шатын тодорхой асуудалнуудта тэрэ тодорхойгоор тогтоһон байгаа. СССР-эй гадаадын политикын асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдаа.

Ноябриин 11-дэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Б. Н. Ельцинтэй уулзаһан тухайгаа хэлэхэдээ, харюусалгатай, шанга, бүтээмжэтэй хөөрэлдөөн болоо гэжэ Президент тэмдэглэбэ. Энээниие онсолон тэмдэглэхэ хүсэлэнтэйб, юуб гэбэл, һүүлэй үедэ Россин Федерациин Верховно Соведэй баталан абаһан экономическа талаар бүрин эрхэтэ байлга, Союзай Хуулинуудые хэрэглэхэ тухай хэдэ хэдэн документнүүд Россин хүн зониие, бүхы Союзые һанаата болгоһон байгаа гэжэ тэрэ хэлэбэ. Тус асуудалаар һанамжануудаа һайса халан абалсаад байхадаа, манай олон үндэһэ яһатанай гүрэнэй ба бүхы арадуудай аша туһада харюусахаар түбэй зургаануудшье, Россин хүтэлбэрилэгшэдшье хүдэлхэ бээ гэжэ этигэдэг болооб гээд М. С. Горбачев онсолон зааба.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь О. Д. Бакланов уулзалгада хабаадалсаа.

Уулзалга тухай бүри тодорхой тоосоон хэблэлдэ толилогдохо.

(ТАСС).

Ажалша коллективүүдтэй уулзалганууд

ЗҮБШЭХЭ ЮУМЭНИИНЬ ҮСӨӨН БЭШЭ

КПСС-эй рескомой нэгэдэхи секретарь Л. В. Потапов ажалша коллективүүдтэ ходо ошожо, хүн зоноор уулзахые оролдодог юм.

— Уулзаха, хөөрэлдэхэ бүхэндөө хүсэ орохон мэтэ болодогби. Мүнөөнэй бэрхэшээлтэй хүшэр сагые суг хамта дабахабди, экономикын байдалые заһаруулхабди, тиигээд саашадаа бүри хубилжа, бата бэхи боложо, шэнэ байдалые мандуулхабди гэжэ иимэ уулзалгануудай һүүлээр этигэдэгби,— гэжэ Леонид Васильевич хэлэнэ.

Гадар трикотаж хубсаһанай фабрикада Л. В. Потапов КПСС-эй рескомой гэшүүн, бригадир Р. М. Вологдинатай удаан хөөрэлдөө. Хүүгэдэй хубсаһа үйлэдбэрилдэг участок, бүхы предприяти дэлгүүрэй эрхэ байдалда хүдэлмэреэ ягаад эрхилхэ тухай зүбшөө. Хүн зондо хэрэгтэй бэшэ, харин нэн түрүүн олзо ехэтэй юумэ үйлэдбэрилхые дэлгүүрэй экономико баадхаха гэжэ фабрикын хүдэлмэрилэгшэд тоолоно.

— Килограммай найман түхэригөөр саахар худалдана гэжэ зүүдэлээб,— гэжэ туршалгын цехэй начальник Ц. Д. Дармаева энеэнэ.

Үнэхөөрөөшье иимэ бү болошоһой даа! Юумэнэй муудахада, зүүдэншье һаа, муудашадаг юм байна... Зүгөөр Улаан-Үдэдэмнай найман вагон саахар ерэнхэй гэжэ һануулая. Талондо хүртэхэ ёһотой.

Фабрикын парткомдо коммунистнуудай суглаанууд, газетэдэ захил хэлгэ, КПСС-һээ гаража ошогшод тухай хөөрэлдөөн нилээд удаан болобо. Гаража ошогшод фабрикада олон бэшэл даа. Иимэшье баримтанууд бии—КПСС-эй нэгэ гэшүүн парторганизациһаа гарахадаа: «Сэдьхэл соогоо коммунист зандаа үлэхэб. Гэбэшье гэшүүнэй түлбэри түлэхэгүйб»,— гэжэ мэдүүлээ.

Һонин лэ саг болонхой даа... Социал-демократическа бүлгэмэй нэгэ гэшүүнэй фабрикада ерэһэн тухай КПСС-эй рескомой секретарьта хөөрөө. Тэрэ хүн залуу хүдэлмэришэ басагадые суглуулаад, өөрынгөө эмхиин зорилгонууд тухай хөөрэжэ захалба. Түрүүшээр асуудалнуудые тэдэнэр табижа байһанаа хожомынь һэмээхэнээр тарашоо һэн — социал-демократ тэдэниие һонирхуулаагүй.

Тэрэл үдэртөө газаа харанхы болоһон хойно Л. В. Потапов ЛВРЗ-гэй булад шудхалгын цехтэ ерэбэ. Хоёрдохи халаан. Утаа униар, тооһон, хүншүү, наяраан.

— Хэдэн жэл соо ажалай эрхэ байдалай талаар юумэнэй ёһоор хубилаагүйнь харамтай байна,— гэжэ Леонид Васильевич тархяа һэжэрбэ.

Һаяшаг Франци ошоод бусаһан заводой ахамад инженер В. Ларионов тэндэхи иимэ предприятинуудта мүн лэ адлирхуу байдалтай гэжэ батальба. Теэд энээгээр һанаагаа заһахаар бэшэл.

— Нэгэ юумэ хэхэ хэрэгтэйл даа,— гэжэ ЛВРЗ-дэ суутай болоһон бүлын түлөөлэгшэ, булад хайлуулагша Валерий Родионович Келлер зүбшөөнэ. 18 жэлэй туршада тэрэнэй хүдэлдэг цех соо һамганиинь, дүү хүбүүниинь хүдэлдэг юм.

Хэбүүдые бүтээдэг участогта рескомой нэгэдэхи секретарь Нина Трофимова Придатко гэгшэтэй хөөрэлдэбэ. Тэрэ 30 жэл соо эндэ хүдэлдэг юм.

Цехэй сэбэр, һайхан шэмэглэлтэй столоводо ерэхэдэнь, амһарта угаагша Зинаида Михайловна Евсеева шала угаажа байба. Оройтожо ерэһэн айлшаниие хаража байтараа, тэрэ гэнтэ: «Ой!»— гэжэ хашхараад, тэрээнтэй тэбэрилдэшэбэ.

Тиихэдэнь ажалша коллективүүдтэ ерэхэ бүреэ хүсэ нэмэдэгби, этигэлтэй болодогби гэжэ Л. В. Потаповай хэлэһэн үгэнүүд һанаандам дахин оробо. Сугтаа хүдэлһэн нүхэдэй, нэгэн һаналтай хүнүүдэй уулзахада, зүбшэхэ, хөөрэлдэхэ юумэниинь олдохо юм ааб даа.

Л. ЛЕОНИДОВ.

ДАГАН БАЯСАЛСАҺАНАА МЭДҮҮЛЭЭД...

Гансаханшье Буряад орондоо бэшэ, мүн бүхы орон соогоо, түби дэлхэй дээрэ суурхадаг болоһон манай дуушан — уласхоорондын шангуудай лауреат, РСФСР-эй габьяата артистка Галина Бадмажаповна Шойдагбаевада СССР-эй арадай артистын үндэр нэрэ зэргэ олгохо тухай СССР-эй Президентын Указда 1990 оной ноябриин 12-то гар табигдаад, үглөөдэрынь лэ телетайпаар манда дамжуулагдаа. Тиимэ баярта мэдээсэл дууламсаараа, дуушанда хонходожо хөөрэлдэһэн байнабди.

— Үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, хэдэн асуудал табия. РСФСР-эй арадай артистын нэрэ зэргые «харайлгаад», СССР-эй арадай артист болгодог ушар манай орондо үсөөн лэ ёһотой. Манай Буряадһаа иимэ дэмбэрэлтэ ушар түрүүшынхеэ тудаба хаш даа. Мартагдашагүй манай дуушан Лхасаран Лодонович Линховоиной намтарта иимэрхүү үйлэнүүд болоһон аабза. Зай, иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөөд байхада, сэдьхэлдэ ямар байнаб!

— Баяртайл аабзаб даа. Иимэ ехэ баярые түрүүн гэртэмнай дуулгаһандатнай, таанартаа гүн сэдьхэлэй баяр хүргэнэб.

Иигэжэ намайе дээрэ үргэһэнь, буряад арадтаа, Эхэ орондоо баяртайб. Энэ ехэ ашыень харюулха гэжэ одоол бүхы шадалаа гаргажа ажаллаха гүби даа.

— Мүнөө жэлэй театральна сезон һаяхан нээгдэбэ гээшэ. Театрай соносхол харахада, нилээн ехэ ашаан дуушанай зэм дээрэ «тохогдонхой» гэжэ эли байна...

— Би мүнөө «Игорь тайжада» Ярославные, «Энхэ-Буладта» Арюун-Гоохониие, «Джангарта» горитойхон парти дууланаб.

— Хилын саагуур гастрольдо ябашахань гэжэ доохонуур хэлсэнхэй һэн...

— Ябашахань гэнэ гү? Хайшаа ябашаха һэнбиб даа. Хоёр долоон хоногто концерт үгэхөөр Чикаго хотоһоо урилга мэнэ һая ерээ.

— Теэд тэрэмнай хожомой ехэ гастролиин эхин болохо бэшэ гү!

— Одоо бү мэдэе.

— Танайнгаа үндэр нэрэдэ хүртэһэндэ уншагшадтаяа хамта даган баясалсаад, зохёохы ажалдатнай үшөө амжалтануудые хүсэе!

Ц. ДОНДОГОЙ хөөрэлдэбэ.

1990 ондо үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һү haaхын түлөө!

1990 ОНОЙ НОЯБРИИН 10-най МЭДЭЭН

Районууд	һаагдаһан һүн (килограммаар)			Жэлэй эхинһээ хойшо бүхыдөө һаагдаһан һүн нёдондонойхитой сасуулхада (центнерээр) (+) ба (—)
	Жэлэй эхинһээ үнеэн бүриһөө	Нёдондонойхитой сасуулхада (+) ба (—)	Үнеэн бүриһөө сүүдхэдэ	
Хойто-Байгалай	2488	—79	5,3	+215
Кабанскын	2367	—117	4.1	—8590
Загарайн	2343	+197	3,3	+10018
Прибайкалиин	2336	—57	3,8	—821
Сэлэнгын	2275	+267	3,1	+6432
Ивалгын	2268	—210	4,7	—9640
Зэдын	2268	+163	4,0	—4343
Мухар-Шэбэрэй	2128	+1	4,3	—2290
Тарбагатайн	2095	+37	4,8	+2339
Хориин	2034	—29	2,7	—134
Яруунын	1997	+104	3,6	+6031
Хурамхаанай	1995	—156	2,0	+3558
Баргажанай	1842	+241	1,6	+3502
Баунтын	1825	—77	2,4	—217
Түнхэнэй	1794	—28	2,7	—792
Бэшүүрэй	1783	+21	2,8	—511
Захааминай	1717	+18	3,0	+204
Хэжэнгын	1636	—96	2,7	—6171
Хяагтын	1504	—584	2,7	+920
Ахын	949	+4	1,9	+267
Республика бүхыдөө	2025	—14	3,4	—5282

Буряадай агропромсоюзай мал ажалай таһагай мэргэжэлтэдэй суглуулһан ээлжээтэ мэдээнүүдые зэргэсүүлэн харахада, үнгэрһэн арбан хоногой туршада сагаан эдеэ үйлэдбэрилхэ талаар ургалта түйлагдабагүй. Жэлэй эхинһээ хойшо бүхыдөө һаагдажа байһан һүнэй хэмжээн нёдондонойхиһоо 5282 центнерээр, үнеэн бүриһөө абтажа байһан һүнэй хэмжээн 14 килограммаар доошолоод байна. Һү һаали мүнөө эрид доошолуулаад ябаһан районуудай тоодо Хяагтын, Ивалгын, Кабанскын, Хойто-Байгалай, Баунтын, Хэжэнгын болон бусад ороно.

Малай үбэлжэлгын эхиндэ үнеэн бүриһөө һү абалгаяа хоногой нэгэ килограммаар, мүн үшөөшье бага болгоһон районууд олошоронхой. Жэшээлбэл, Баргажанай районой мал ажал эрхилэгшэдэй сүүдхын туршада 1,6 килограммаар, Хориинхидай 1,5, Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй районуудай 1,3, Загарайн, Ивалгын һаалишадай—1,2, Прибайкалиин, Тарбагатайн, Кабанскын районуудай ажахынуудай үнеэдэйнгээ һү шэмые үдэрэй 1,0 килограммаар бага болгоһониинь хадагламаар.

Үбһэ тэжээлэй эгээл элбэг байһан мүнөө үедэ сагаан эдеэн юундэ иимэ багаар абтаха болооб? Дулаан, ута намар болобо, үбһэ тэжээлээ гамная гээд һаамхай үнеэдээ хүйтэн болотор бэлшээридэ эдуулһанаймнай хойшолон энэ харагдаба бэшэ аал? Иигэжэ малда саг соонь тэжээлэй үбэлэй рациондо оруулаагүй, дулаан байрадань хаагаагүй байһанаймнай хойшолон элирбэ ха юм. Ушар тиимэһээ колхоз, совхозууд, хүдөө ажахын бусад предприятинууд энэ тохёолдоһон байдалые түргэн саг соо һайжаруулха тухай бодомжолхоор болоол.

КОНСТИТУЦИОННО КОМИССИИН ЗАСЕДАНИ

Москвада, РСФСР-эй Соведүүдэй байшанда Россин Федерациин Конституционно комиссиин ээлжээтэ заседани болобо. Комиссиин түрүүлэгшэ Б. Н. Ельцин заседаниие хүтэлөө һэн.

Республикын Верховно Соведэй комитедүүд болон комиссинуудай дурадхалнуудые хараада абан бэлдэгдэһэн РСФСР-эй Конституциин проект, Үндэһэн Хуулиин үүсхэлтэ проектнүүд хаража үзэгдэбэ. Шэнэ Конституциин проект тушаа ниитын конкурсын ябаса тухай комиссиин гэшүүдтэ мэдээсэгдээ.

Бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэхын тула ноябриин 20-һоо хойшо бэшэ болзорто Россин Конституциин проектые толилхо шиидхэбэри пленарна заседанида хабаадагшад абаба. Үндэһэн Хуулиин проект тушаа РСФСР-эй арадай депутадуудай, эрхэтэдэй оруулһан дурадхалнуудые бүридхэлдэ абажа; шэнжэлхэ хүдэлмэри эмхидхэгдэхэ юм.

Республикын Арадай депутадуудай ээлжээтэбэшэ съездын үедэ комиссиин удаадахи заседани болохо ёһотой. «РСФСР-эй Конституцида (Үндэһэн Хуулида) хубилалтануудые оруулха тухай» РСФСР-эй Хуулиин проект ба Россин Федерациин Конституциин проект съездэдэ дурадхагдаха юм.

(ТАСС).

БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА XXXV ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

1990 оной ноябриин 16-да үглөөнэй 9 сагта Буряадай Ленинэй ордено оперо болон балетэй театр соо республиканска XXXV партийна конференци нээгдэхэ.

Делегадуудые бүридхэлдэ абалга ноябриин 14—15-да КПСС-эй рескомой байшан соо үглөөнэй 9 часһаа 20 час болотор болохо. Ноябриин 16-да, конференциин эхилхэ үдэр, театрай фойе соо 7 час 30 минутаһаа делегадууд бүридхэлдэ абтаха.

Районно партийна конференцинүүд

ХҮН ЗОНОЙ ДУНДА ХҮДЭЛМЭРИ ЯБУУЛХА

Железнодорожно районой XXVI партийна конференци дээрэ партиин райкомой нэгэдэхи секретарь **А. Н. Колдунов** тоосоото элидхэл хэhэн байна. Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ 16 делегат хабаадалсаа. Тэдээн сооhоо партийна комитедүүдэй секретарьнар эгээл хурсаар, бүтэмжэтэй дурадхалнуудтайгаар үгэ хэлээ гэжэ тэмдэглэмээр.

— Тоосоото элидхэл урданай заншалта аргаар бэлдэгдэhэн байна,— гэжэ хүдөө ажахын институдай парткомой секретарь Б. Ц. Боржонов үгынгөө эхиндэ тэмдэглэбэ.— КПСС-эй XXVIII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар райкомой ажал ябуулгын программа удаан сагай хараагүй гэжэ хэлэмээр. Юуб гэхэдэ, тус программа имагтал мүнөө үеын байдалтай холбоотой. Харин ерэхэ жэлhээ шэнэ эрхэ байдалда ороходоо, энэмнай хэрэггүй боложо, бэелүүлэгдэхын аргагүй болохо бшуу. Тиимэhээ бодото дээрээ дүүргэгдэмээр, бүтэмжэтэй программа абаха ёhотойбди. Ажабайдалдамнай бии боложо байhан элдэб асуудалнуудые заншалта бэшээр шиидхэжэ шадаха залуушуулые бэдэрхэ, хүдэлмэриин онол аргануудые, түхэл маягуудые хэрэглэхэ болонобди.

Партиин райкомой ниитын-политическэ түбэй хүдэлмэри зориhондоо хүрэжэ шаданагүй. Формальна бэшэ эмхинүүдтэй дүтөөр танилсажа, хүсэеэ нэгэдүүлэн хүдэлхэ арга боломжо бэдэрхэ ёhотойбди. Тэдэнэрэй манай пленумэй, конференциин хүдэлмэридэ хамаагүй хабаадалсахада яаха юм. Гэр байра, дача гэхэ мэтын юумэнүүдые хаража танилсахадань яаха юм. Партийна хүдэлмэрилэгшэдэй тэдэнэртэй дүтөөр танилсахадань ажал ябуулгадань туhатай байха бэшэ гү!

Б. Ц. Боржонов эндэ тон зүйтэй юумэ хэлээ гэжэ hанагдана. Жэлэй эхинhээ неформалнуудай үнгэргэhэн митингнүүдтэ, элдэб хэмжээ ябуулгануудта партийна хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсангүй, шэнэ сагта хүдэлхөөр бэлэн бэшэ байhанаа харуулаа hэн. «Ленинэ, марксизм-ленинизмдэ добтолжо байhан үедэ үзэл сурталай кадрнууд эдэбхитэйгээр хүдэлхөөр бэлэн бэшэ байна. Партийна комитедүүд, организацинууд алдаhан хараа байдалаа бусаахын тула хүн зонтой ябуулдаг хүдэлмэриингөө онол аргануудые хубилгаха, шэнэ онол аргануудта hураха ёhотой» гэжэ тоосоото элидхэл соо хэлэгдэнхэй. Энэнь тон зүб. Партийна комитедүүд, организацинууд мүнөө үедэ тон эдэбхитэй байха ёhотой гэжэ үгэ хэлэhэн бусадшье делегадууд тэмдэглэhэн байна.

— Районой партийна организациин ажал ябуулгын программа соо ойлгосогүй юумэн олон, бэелүүлхэнь хүшэр байха. Бодото дээрээ бэелүүлэгдэмэ программа зохёохо шухала. Үйлэдбэриин, ажахын асуудалнуудта сэхэ оролсохоёо болижо, политическэ организаци хадаа экономическа талаараа хэнhээшье дулдыдаха ёhогүйбди. Энээниие нэбтэрүүлхэ арга боломжонуудые хаража үзэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, ямар нэгэ хэмжээ ябуулга үнгэргэхэдөө, предприятиин захиргаанда хандаха ушартай болодог. Манай авиационно нэгэдэлэй партком өөрынгөө байрые предприятиhаа худалдажа абаа. Партиин рескомой автомашина хэрэглэнэбди. Партиин гэшүүнэй түлбэриhөө гол түлэб бюджет бүридэнэ. Теэд hунгалта болоод, бусад хэмжээ ябуулга үнгэргэхэдэ, энэ мүнгэн багадаха байна. Тиимэhээ бюджедээ баян болгохо ондоо арга бэдэрхэ хэрэгтэй. Мүнөө парти политическэ эмхи болобо гээшэ. Энээнhээ уламжалан, тэрэнэй үүргэ, уялга хубилгагдаха зэргэтэй болоно бшуу. Иимэ хүдэлмэри КПСС-эй XXVIII съезд дээрэ гол түлэб хэгдээ. Теэд съездын hүүлээр партийна организацинууд зогсошоhон байдалhаа гараагүй, эдэбхигүй байhаар. Тэдэниие эдэбхижүүлхын тула партийна эхин организацинуудта туhалха хэрэгтэй. Эндэ райком эмхидхэхы үүргэ дүүргэхэ ёhотой,— гэжэ авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй парткомой секретарь Л. А. Качин хэлээ.

Партиин райком эмхидхэлэй талаар мүртэй хүдэлмэри ябуулаагүй гэжэ үгэ хэлэhэн делегадууд тэмдэглэhэн байна. Жэшээлхэдэ, «Теплоприбор» заводой парткомой секретарь Ю. П. Кондратьев иигэжэ хэлээ: «Партийна эхин эмхинүүдэй хүдэлмэри нарижуулан hайжаруулха хэрэгтэ партиин райком горитой анхарал хандуулдаг байгаа гэжэ тоосоото элидхэл соо хэлэгдээ. Теэд энэ хүдэлмэринь ехэ аша үрэгүй байгаа. Энээнhээ уламжалан, үнгэрэгшэ партийна конференциин шиидхэбэринүүдэй гурбанай нэгэ хубинь бэелүүлэгдэhэн байна. Партиин райком ажабайдалай амин шухала асуудалнуудые шиидхэнэ гэжэ хүн зоной мэдэрхээр хүдэлхэ болонобди. Энэ талаар программа хараад үзэбэл, тодо бэшэ юумэн олон. Жэшээнь, барилга, байгаали хамгаалха болоод бусад юумэн тухай тодоор бэшэгдэхэ ёhотой байна ха юм. Онсолходо, hургуулинууд хаана, хэзээ баригдахаб гэхэ мэтэ. Манай район соо промышленна предприятинуудай олон байhан дээрэhээ байгаали, агаар ехээр бузарлагдана. Теэд программа соо «анхарал хандуулха» гэжэ бэшэгдэнхэй. Хүдэлмэриин онол арганууд», түхэл маягууд хубилгагдахаар болсо.

— КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй академи, Марксизм-ленинизмын институт, партийна дээдэ hургуули, партиин рескомой ниитын-политическэ түб мүнөөнэй байдалые гүнзэгыгөөр, эрдэм, ухаанай үндэhөөр шэнжэлhэн, сэгнэhэн, тодо hонор дурадхалнуудые үгэнэгүй. Партийна эхин эмхинүүд иимэ дурадхалгүй байхадаа, хохидоно ха юм. Юунэй түлөө энэ hургуулинуудые мүнгэ зөөреэр хангана гээшэбибди. Партиин мүнгөөр баригдаhан санаторидо юрын коммунистнууд амарха аргагүй. ВПШ дүүргэhэн хүнүүд партийна хүдэлмэридэ удаан байнагүй. Тиигэжэ тэдэнэй hурахын тулада гаргашалагдаhан мүнгэн хиидэ hалана бшуу. Партийна хүдэлмэриин зохисотой онол арганууд, түхэл маягууд зохёогдоногүй, — гэжэ прибор бүтээлгын нэгэдэлэй парткомой секретарь Л. А. Макуха, үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ hэн.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаhан зарим хүдэлмэришэдэй хэлэhэн үгэ hонирхолтойшье, бүтэмжэтэйшье дурадхалнуудтай байгаа.

— Ленинэй арюун нэрые хамгаалха, Баруун Украинада болон ороной зарим нютагуудта боложо байhан hүйдхэлтэ хэрэгүүдые шүүмжэлхэ талаар партийна комитедүүд, партийна хэблэл мүртэй юумэ хэнэгүй,— гэжэ «Улан-Удэтрансстрой» трестын барилгашан А. Д. Абреч шүүмжэлбэ. — Партиhаа коммунистнуудай гаража эхилhэн ушар минии hанаа зобооно. Дээгүүр тушаал эзэлхэ зорилготойгоор партида ороhон хүнүүд КПСС-hээ гарана гэжэ хэлэхэдэ буруу. Юуб гэхэдэ, хорёод жэлэй стажтай хүдэлмэришэн-коммунистнууд партиhаа гарана ха юм. Манай партийна организациhаа 10 хүн КПСС-hээ гараа. Гэбэшье партида ороходо хүнүүдтэй ямаршье хүдэлмэри ябуулагданагүй. Харин коммунист болохо дуратай хүбүүд, басагад манда бии ха юм. Мүнөө хүдэлмэришэн-коммунистнуудые элдэбээр гэмнэхэ ушар дэлгэрээ. Тиин зариманиинь тээлмэрдээд байна. Ажалша коллективүүд соо хүдэлмэришэн-коммунистнуудай бүхы хүдэлмэри ябуулжа шадахагүй байhаниинь эли. Тиимэhээ партийна хүдэлмэрилэгшэд звено, бригада, цех ошожо, хүн зонтой уулзаха, хөөрэлдэхэ болоно. Энээнэй ашаар лэ партиин нэрэ хүндые үргэжэ шадахабди.

Түмэр замай отделенческэ больницын ахамад врач Р. Б. Цыденов өөрынгөө hанаа зобооhон юумэн тухай хэлээ: «Партиин нэрэ хүндын доошолhоной нэгэ шалтагаан гэхэдэ, социальна асуудалнуудые хангалтагүй удаанаар шиидхэлгэ болоно. Тэрэ тоодо медицинэ оролсоно. Республикын, районой хүтэлбэрилэгшэдэй энэ хэрэгтэ анхарал хандуулхын тула элдэб пленум, конференци дээрэ энэ асуудалаар оло дахин үгэ хэлэгдээ. Теэд ямаршье үрэ гаранагүй. Мүнөөшье программа соо энээн тухай тодорхой юумэн хэлэгдэбэгүй. Эмшэлгын үндэhэ hуури хүгжөөхын тула нютагай засаг туhаламжа үзүүлхэ болоно. Предприятинууд продукцияа гадаадада худалдажа, абаhан валютынгаа, зарим хубяар эмшэлгын аппаратура худалдажа абаха аргатай. Тиигэбэл тэдэнэр манда нилээд ехэ туhа хүргэхэ hэн».

ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн Н. Ж. Бурцев, hургуулиин директорэй орлогшо О. А. Зонина, районой ветерануудай советэй түрүүлэгшэ А. Г. Каширихин, арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ А. Г. Лубсанов, авиационно нэгэдэлэй цехэй партийна организациин секретарь А. А. Мазур, комсомолой райкомой нэгэдэхи секретарь Е. В. Бутаков, районой прокурор А. К. Муравьев болон бусад элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаhан байха юм.

Конференци дээрэ делегадуудай хэлэhэнэй ёhоор, тоосоото элидхэл урданай заншалта аргаар бэлдэгдэжэ, ехэ hонирхол үүсхэбэгүй. Тоосоото үе соо партиин райкомой ябуулhан хүдэлмэри олон тоото тоо, баримтануудаар дарагдашоо. Хэды суглаан, пленум, бюро үнгэрэгдөөб, хэды хүн хабаадааб, хэды гомдолнууд шиидхэгдээб, хэды бэшэг райкомдо орооб, удаань район соо хэды партийна организаци, партгруппа тоологдооб, тоосоото үедэ тэдэнэй тоо хэр зэргээр бага болооб, партиин гэшүүнэй түлбэри хэр түлэгдэнэб гээд тоолоходонь шагнажа hууhан хүндэ хэшартай байгаа. Иимэ аргаар бэлдэгдэжэ бэшэгдэhэн тоосоото элидхэлэй хүнэй ухаан бодолые гүйлгэхэгүй, hанаа сэдьхэл дайрахагүй байhаниинь эли. Коммунис партияа, Ленинэй нангин нэрые хамгаалгын, нэрэ хүндыень дээшэлүүлхын тула партийна организацинууд зогсошоhон байдалhаа гараха, хүдэлмэриеэ эдэбхижүүлхэ, ёhотой гэжэ делегадуудай хэлэhэн үгэ мүнөө үедэ тон шухала болонхой. Железнодорожно районой партийна организаци эдэ бүгэдые шиидхэхэ, дабажа гараха дүүрэн арга боломжотой, хүсэ шадалтайшье гэжэ ойлгохоор байгаа бэлэй.

КПСС-эй Буряадай республиканска комитедэй нэгэдэхи секретарь **Л. В. Потапов**, конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

Партиин райкомой нэгэдэхи секретаряар **А. Н. Колдунов**, секретаряар **К. Е. Бугдашкина** hунгагдаhан байна.

Д. АМОГОЛОНОВ,
манай корр.

ҮЕ САГҺАА ГЭЭГДЭНГҮЙ

Агын окружной партийна XXVI конференциhээ

Партиин Агын окружкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Макаров окружной партийна эмхиин тоосоото үе соо ябуулhан хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгыгээр элидхэhэн, урдахи зорилгонуудаа тодорхойлхо гэжэ оролдоhон байна. Элидхэлшэ нэн түрүүлэн окружной партийна эмхиин нютагаймнай ажабайдалда нүлөөлдэг нүлөөн тушаа онсо тогтобо. Тиимэhээ партиин окружкомой тоосоон дотор округой арадай ажахын хүгжэлтэдэ, үйлэдбэриин, социальна асуудалнуудта сэгнэлтэ үгэхэ гэhэн hэдэлгэ хэгдээ. Зүгөөр партийно-политическэ, үзэл сурталай болон партийна аппарадай хүдэлмэри тухай элидхэл дотор халта-хулта хэлэгдээд лэ хизаарлагдашоо. Гэхэтэй хамта hүүлэй үедэ олониитын болон орон дотор бии болоhон элдэб хүсэнүүдэй, элдэб бүлэгүүдэй зүгhөө Коммунис партиие, тэрэнэй аппарадай хүдэлмэрилэгшэдые шүүмжэлхэ, дойлохо ябадал түргэдэшоо гэжэ элидхэлшэ голхорбо. Теэд партида олониитын ямар ушарhаа дураа гутаhан, тэрээндэ этигэхээ болиhон тухай нүхэр Макаров тоосоото элидхэл дотороо харюу үгэжэ шадабагүй гэжэ hанамаар. Минии тодорхойлгые конференциин үедэ үгэ хэлэгшэдшье гэршэлнэ хэбэртэй.

Партиин, ажалай болон дайнай ветеран Т. И. Юндунов тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ эхи табижа, шухала hанамжануудые оруулба.

— Бүхыдөө манай Коммунис партиин хүндэ хүшэр байдалда ороод байhан ушараар сэдьхэлээ үбдэhэн, тэрээндэ hанаата болоhон тэмдэг элидхэл дотор үзэгдэбэгүй. Коммунис партиhаа хүнүүдэй гаралгые өөhэдынгөө зэргэнүүдые сэбэрлэжэ байна гээшэбди гэжэ партиин нэрэ хүндые hэргээхын түлөө эрид шууд, эршэмтэй ажал ябуулха саг ерээ,— гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Буряадай республикын ветерануудай нүхэр Нишановта эльгээhэн бэшэг дотор округ хадаа Шэтын областиин аграрна хабсаргалтань болонхой гэжэ тэмдэглэгдэнэ. Иимэ сэгнэлтэ шагнажа байхадань сэдьхэлдэ хүндэ. Тиимэhээ областиин бүридэлдэ округой дүүргэдэг үүргые бодотоор элирүүлхэ саг ерээ. 30-аад жэлэй туршада округой партийна эмхиие буряад яhанай хүн хүтэлбэрилнэгүй. Конференциин делегадууд энэ баримтые хараада абана бэзэ гэжэ нүхэр Юндунов хөөрөөгөө эсэслэбэ.

Делегат Д. Н. Дабажаповай хөөрөөн сугларгашадай анхарал заатагүй татаа ёhотой. Хубилган шэнэдхэлгын орон дотор эхилhээр 5 жэл болобошье, округой экономикын, арад зоной ажабайдалай үлүү hайн болоhониинь харагданагүй. Харин үдэрhөө үдэртэл юумэмнай доошоо орожо, доройтожо байна хэбэртэй. Эдеэ хоол, хубсаhа хунар худалдаа наймаанда харагдахаа болинтоо. Хаа-хаанагүй ажалай эмхидхэл hулараулха, үйлэдбэрилэгдэhэн эд бараа, эдеэ хоол хэрэгтэй газартань хүргэхэгүй гэhэн хорото хэрэг ябуулагдана. Иимэ ушарта коммунистнуудай нүлөөн харагданагүй. Манай окружной партийна эмхиин секретарьнар энээндэ сэхэ зэмэтэй.

Мүнөө үедэ гэр бүлэhөө hалаhан, гэмтэ ябадал гаргаhан зониие гүрэн түрэмнай манай нютаг руу эльгээнэ. Тиимэhээ округто аюул усалай элбэг байхань гайхалгүй гэжэ нүхэр Дабажапов тэмдэглэбэ. Саашань тэрээнэй мэдүүлhэнэй ёhоор, хойшодоо обкомой зууршалгаар партийна комитедүүдэй секретарьнар hунгагдаха ёhогүй. Округой коммунистнууд хэниие өөhэдынгөө ударидагша болгохоёо өөhэдөө шиидхэхэ ёhотой гэhэн дурадхал оруулба.

В. И. Ленинэй музейн директор Д. Ж. Тапхаев, үгэ хэлэхэдээ, гол түлэб партиин нэрэ хүндые үргэхэ тухай асуудал дээрэ тогтоhон байна.

Конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсаhан партиин Шэтын обкомой нэгэдэхи секретарь Н. И. Мальков үгэ хэлэхэдээ, КПСС хадаа нүлөөлхы политическэ хүсэн боложо шадаха гээшэ гү гэhэн асуудал гарана гэжэ онсолбо. Округой коммунистнуудай конференци дээрэшье энэ асуудал табигдаба. Партиин үзэл бодолой, тэрэнэй Программна мэдүүлгын олонхи хүнүүдээр дэмжэгдээ hаа, энэ асуудал бодото хэрэг дээрээ бэелүүлэгдэхэ гэжэ hананаб гэжэ тэрэ саашань мэдүүлбэ.

Бидэ танай ажабайдалда, ажал хэрэгтэ онсо анхарал хандуулдаг байнабди. hүүлэй үедэ округ дотор зарим тэды урагшаа алхам хэгдээ. Промышленностиин, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ hайжараа. Бүхы hалбаринуудта ажалай бүтээсэ дээшэлээ. Эдэ бүгэдэдэ партийна, совет, ажахын органуудай хубита бии байна гэжэ Н. И. Мальков хэлэбэ.

Партиин Могойтын райкомой хоёрдохи секретарь Д.-Р. Б. Батоев, партиин окружкомой тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсахадаа, зарим зоной Коммунис партиин зэргэдэ өөhэдынгөө тала хаража, үндэр тушаал эзэлхын түлөө ороhон тухай онсолон зааба. Ушар юуб гэхэдэ, эдэнэр лэ мүнөө үедэ партиин зэргэhээ шэнгэжэ байhан онгосоhоо бэеэ абарhандал, тэрьедэхые оролдонол. Харин бодото коммунистнууд КПСС-эй иимэ бэрхэшээлтэй байдалда ороод байхадашье, тэрээндэ али болохоор туhа хүргэхые оролдоно. Тэдэнэр Коммунис партиин саашанхи хуби заяагаар hанаагаа зобонод гэжэ тэрэ хэлэгшээ элирхэйлбэ. Ушарынь, нэгэ — хоёр жэлэй үнгэрөөд байхада, элдэб ондоо бүлэгүүдэй, ондоо партинуудай олон болохо байhые сугларгашадта hануулба.

Орловскын барилгын управлениин арендатор, делегат Л. Б. Мирзуитов тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадахадаа, Коммунис партиин зэргэhээ тон hайн, үнэн сэхэ хүнүүдэй олоор гараhан ушараар hанаагаа зобожо байhанаа мэдүүлбэ. Тиихэдэ кадрова асуудалнууд буруугаар шиидхэгдэдэг байна. Олонхи ушарта партийна организацинуудай секретарьнуудые hунгалта дээдын органуудай сэхэ захиралтаар бэелүүлэгдэдэг байна. Тодорхойлходо, Орловско хадын шанаржуулгын комбинадай парткомой секретарие hунгалга эгээл иимэ эрхэ байдалда үнгэргэгдөө hэн.

Шэнэ-Орловскын поселково Соведэй түрүүлэгшэ, конференциин делегат Б.-Ж. Болотовой үгэ олоной анхарал татаа бэлэй. Тэрэ округой индустриальна зүрхэн болохо Орловск тосхоной социальна талые hайжаруулха тухай гол түлэб анхаралаа хандуулба.

Агын районой Чапаевай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, делегат Э.-Б. Н. Минжуров партийна комитедэй ажал дээрэ тогтобо. Партийна аппарадай хүдэлмэрилэгшэдэй олониитэдэ хүрэдэггүй байhан тухай hанаагаа зобонгёор хэлэбэ. Саашань тэрэ үзэл сурталай асуудалда, буряад арадай ёhо заншал, соёл гэгээрэл хүгжөөлгэдэ горитой анхаралаа хандуулаа. «Толон» газетын hайн нүлөөн тухай тэмдэглэбэ. Телевизионно «Сагай амисхал» гэжэ дамжуулгын богонихон сагай туршада үргэлжэлдэг байhанда шаналдагаа мэдүүлээ. Мүн округой хүн зоной Буряадай радиогой дамжуулгануудые шагнаха арга[illegible]гүй байhан ушарые нүхэр Минжуров онсолон [illegible] юм.

Комсомолой окружкомой [illegible]гэдэхи секретарь С. Б. Ма[illegible]ев комсомол болон залуушуу[illegible]лай хүнгэн бэшэ байдал[illegible] ороhон тухай конференци[illegible]ендэрhээ хэлээ. Тиимэhээ [illegible] коммунистнуудай зүгhөө [illegible]луушуулда анхаралай хэрэгт[illegible] байhан тушаа тэмдэглэбэ.

Могойтын районой «Ул[illegible]одон» агрофирмын правлениин түрүүлэгшын орлогшо Н. Л. Ленхобоевой хэлэhэн[illegible] дотор партиина эхин эмхи[illegible]нүүдтэ али бүхы юумэндэ [illegible]ша хэрэгээр хандадаг боло[illegible] гэhэн шүүмжэлэл хэлдэhэн[illegible]на.

Саашань тэрэ анхан округ[illegible] мэдэлдэ байhан Ононой, Бо[illegible]жын районуудай газарнууд[illegible] hөөргэн бусааха, «Буряад Монголой автономито округ» гэhэн анханай нэрые hэргээ[illegible] залуу кадрнуудые хүмүүжүү[illegible]хын түлөө старейшинуудай совет байгуулха гэhэн дурад[illegible]хал оруулба.

«Онон» колхозой правлениин түрүүлэгшэ Г. Б. Базаров үгэ хэлэхэдээ, имагтал [illegible]хынгаа хүгжэлтэдэ тохёолдоhон дутагдалнууд, тэрэниие усадхаха талаар партийна [illegible]митедүүдэй үзүүлхэ [illegible] тушаа тогтоhон байха юм.

Үзөөнэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой арендатор В. К. Д[illegible]ляшин орон дотор тохёол[illegible]hон шахардуу байдал [illegible]даторнуудта hаад тойбо [illegible]руулна. Иимэ ушарта партийна комитедүүд ажалаа [illegible] ябуулхаяа hайнаар ойлго[illegible]гүй. Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилдэг манай ажа[illegible]да партийна эхин 2 эмхи би[illegible]гуулагданхай. Иигэжэ [illegible]лалган хэндээ хэрэгтэй [illegible] Үнэндөө партийна эмхи ма[illegible] нютагта миин байгаашан [illegible]лонхой гэжэ мэдүүлбэ.

Нацинууд хоорондын ас[illegible]дал дайрахадаа, нүхэр Даш[illegible]шин хоёр хэлэ адли тэгшэ [illegible]жөөжэ байhан үедэ али нэг[illegible] хэлыень үхибүүдтэ баалан[illegible] шудалуулхые оролдоhо [illegible]шэ буруу гэжэ зааба. Эс[illegible]тэнь, округой ажахынуу[illegible] шахан таргалуулагдаhан [illegible]лай гүрэндэ тушаагдаха [illegible]гүй болоод байhан ушар h[illegible]хай тэмдэглээ. Областиин [illegible]ханай комбинадуудай [illegible] хото городуудай хүн зон [illegible] хоолой энэ шухала зүйл[illegible] хангагданагүй гэжэ тэрэ [illegible]бэ.

Хүнхэрэй Ленинэй нэрэмжэ[illegible]тэ колхозой ахалагша [illegible]шон, Социалис Ажалай Геро[illegible] Д. Пурбуев үгэ хэлэхэдээ, иимэ орёо бэрхэшээлтэй сагта партийна хүдэлмэрин[illegible]шэд хүн зоной дунда ябаж[illegible] ажал хэрэгүүдтэйнь танилса[illegible]жа байха ёhотой гэhэн дурад[illegible]хал оруулба. Ушар юуб гэхэ[illegible]дэ, hая болотор малшад[illegible] байдал hүүдал муу, дээдын хүтэлбэрилхы органууд [illegible]дөө мал олоор барилгэ [illegible]ридог байhан гэжэ тэрэ [illegible] тэмдэглэбэ.

Эсэстэнь окружной парти[illegible]на конференци зүбшэн хэлсэ[illegible]дэhэн асуудалнуудаар зохих тогтоол баталан абаба. Шэнэ[illegible] hунгагдаhан партиин окру[illegible]комой бүридэл, конферен[illegible]

КПСС-эй Агын окружной [illegible] нэгэдэхи секретаряар Ц. [illegible]тоев хоёрдохи секретар[illegible] Б. Жамсуев hунгагдаа.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

Дэлгүүрэй экономико: бодомжонууд, хараа шэглэлнүүд

НЭГЭ ҺАЛБАРИДА ТОГТОХОДО...

Хаа хаанагүй хүн зоной дунда хэсүү хүндэ, хёморолто үзэгдэлнүүдэй саашадаа үргэдэжэ байхадань, энэ шахардуу байдалhаа яагаад гаралтайб гэhэн хөөрэлдөөнүүд бүхы хэмжээнэй Соведүүдhээ эхилээд, бүлэ бүхэн хүрэтэр дэлгэрнэ. Үдэр бүриин газетэнүүдые уншажа, телевизор хаража, радио шагнажа hонирхонод. Зүбшөөhэн, буруушааhаншье бэшэгүүдые, радио, телевизорээр hанамжаяа хубаалдагшадые абаhаар буруу гэхээр бэшэ. Хүсэд дэлгүүр гээшые үзөөгүй аад, нэгэ янзаар хэлэхэнь бэрхэтэй байна. «Арадай ажахые гуримшуулан hайжаруулгын ба дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгын гол шэглэлнүүд тухай» СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол абтажа, түрүүшын нэгэ гол шухала хараа бодол бии болсбо.

Энэ тогтоолой үндэhөөр бодожо үзэхэдэ, хүдөө ажал, илангаяа, мал ажал эрхилдэг колхоз, совхозуудта юу хэлтэйб гэжэ hанаhанаа бэшэжэ туршахам. Мүнөө байhан тогтонги колхоз, совхозуудые тарааха гэжэ гү? Газарай реформо бэелүүлжэ, ажахынуудай ба агропромышленна комплексын ажаүйлэдбэринүүдые гүрэнhөө абажа, хүнүүдэй дунда хубааха гээшэ таарамжатай, ухаантай юумэн зохёогдожо байна гэжэ hанамаар. Хүдөө ажахыда дэлгүүрэй харилсаануудта оролго эгээл бэлэн гэжэ тоологдоно ха. Үнэн дээрээ тиимэшье бэлэн бэшэ байха ёhотой. Колхоз, совхозууд энэ янзаараа саашадаа хүгжэхэ гээшэнь бэрхэ шэнги. Олон ондоо hалбаритай байhан сагтаа дэлгүүрэй үргэнөөр бэелүүлэгдэхэдэ, зүришэлдөөн, урилдаан, үрдилдөөнтэй тэмсэлдэжэ шадахагүй.

Мал ажал эрхилдэг ажахынууд эбэртэ бодо малай нэгэ хубинь — hү hаалиин үүлтэрэй, нүгөөдэнь — мяханай гээд хубаарна, хонин hүрэг, адуун гэжэ байна. Үбhэнэй hайханиие шэмэтэй, хоолтой тэжээлнүүд — силос буйлуулhан элдэб янзын холисотой малай хоол бүхыдөө hү hаалиин фермэдэ хүртэхэ. Муу шанартай үбhэн, hоломон бэшэ малдань, хониндонь үлэжэ хубаагдана. Жэлэй эсэстэ дүн гаргахадань, мяханай үүлтэрэй мал хонин хоёр шоодобори болохо ушартай, гарзатайшье гэжэ тоологдожо болохо.

Дэлгүүртэ хамжан ороходо, ниимэрхүү үзэгдэлнүүд hаад боложо магад. Түрүүшын үедэ колхоз, совхозууд арендэнэ гурим hалбари бүхэндэ нэбтэрүүлжэ, бүхы ажалаа өөhэдын хүсөөр бүтээжэ, эзэн ёhоор газар уhандаа, ой модондоо, зэр зэмсэг, машина, техникэдээ хандаха гэжэ оролдохо. Хэнhээшье дулдыдахагүйгөөр бэеэ хангахаар зохёожо, ажалаа саашань хүгжөөхые эрмэлзэхэ. Энээн тухай урда тээнь бэшэhэн, хэлэhэн хадаа тогтонгүй хонин hүрэг үсхэбэрилхэ ажал тушаа тогтохом. Хонин hүрэгые даажа ябаhан арендэнэ гуримаар ажаллагшад өөhэдынгөө тусхай бүлгэм-нэгэдэл эмхидхэжэ, трест, ассоциаци бии болгохо аргатай. Зүгөө энэ бүлгэм-ассоциациин үүргэнь дэлгүүртэ хабаадаhан байха ушартай. Хонин ажалай ашаг шэмые яажа үнэ сэндэ хүргэхэб, хонишодой олзо доход ехэ болгожо, байра байдалhаа эхилээд hуурин нютагайнгаа соёл болбосорол, hургуули гэхэ мэтые саашань хүгжөөхые, ажал хүдэлмэриеэ хүнгэдхэхэ, оньhон аргануудые, техникэ нэбтэрүүлхые оролдохо. Тиихын тула бүлгэм өөрынгөө дүримтэй, өөрынгөө Соведтэй, бүхы хонишодоороо нягта холбоотой байха болоно.

Дэлгүүр дээрэ хаана, ямар газарта ноохоной, мяханай, арhанай эрилтэ хэрэглэмжэ ехэ байнаб, тэрэ жэшээгээр сэн тогтоогдоно ха гэжэ hанагдана. Үнэ сэнгыень ехэ болгохын тула хонин hүрэгэй үүлтэр hайжаруулхадаа, ноохыень ехэ болгохо, hайн шанартай мяха, арhа абахын тула хэмжээнүүдые абаха шухала. Хониной ехэнхи олзонь ноохон, тэрэнэй сэн мүнөө байhан сэнгhээ ехэ болохонь лабгай.

Түхэриг сэнгээ алдажа, ехэ мүнгэн тоомжодо орохо. Теэд тэрэ мүнгөөрөө үнэтэй сэнтэй болоhон эд бараанhаа эхилээд, машина, техникэ, барилгын хэрэгсэл абаха гэхэдэ, байха гү, олдохо гү, мэдэгдэнэгүй. Тиимэhээ тогтонги сэн хүргэхын тула валютаар сэгнэхэ хэрэгтэй. Тиигэжэ шадабал, хэрэгтэй юумээ ямаршье газарhаа худалдажа абаха аргатай болохо, мүн ондоо гүрэнтэй нэгэдэл хээд, хамтын хүсөөр ноохоной түрүүшын илгалга, сэбэрлэлгэ хэжэ, ноохо уриха, ээрэхэ, бага гү, дунда зэргын ажаүйлэдбэри эмхидхэхэ арга бии гэжэ hананаб. Ноохоной сэн ехэ болгожо, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ гээшэ дэлгүүрэй нэгэ гурим байха ушартай. Саашань хэлэбэл, арhан гэжэ ехээр hанаа зобоодоггүй байдаг гээшэбди, энэ тон буруу.

Бодоод үзыт даа, 700—800 хонидhоо бүридэhэн нэгэ отарын арhаар 100 булгайр дэгэл оёхо, нэгэниинь 1000 түхэригтэ болохо. Элдэхэ, шэрдэхын түлбэри 100 түхэриг, оёхо болоод халааhан, шагта гэхэ мэтын түлбэри 150 түхэриг болохо. 7—8 арhан 750 түхэриг болоно, нэгэ отара хониной ганса арhаниинь 5000 түхэриг хүрэхэ, мүнөө үедэ тэрэ сэн 3—4 дахин дээшээ болоо hаань, 20—30 мянганай болохо ха. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, хонин ажалhаа аргагүй ехэ олзо абтажа болоно. Энээниие зүбөөр эмхидхэхын тула арhа элдэхэ завод, оёдолой мастерской, мяханай үйлэдбэриин комбинат барижа, тэрэнэй ашаар элдэб янзын наймаа эмхидхэхэ, олон город, хотодо өөрынгөө фирменнэ магазинуудые нээхэ ушар, арга боломжые дэлгүүр олгожо үгэхэ аргатай. Эдэ бүгэдые эрхилхын тула ассоциаци бии болгохо шухала гэжэ hанамаар.

Энэ жэшээгээр эбэртэ малай hү hаалиин, мяханай үүлтэрэй, адуунай ассоциаци бии болгожо болоно. Харин элдэбын агропромсоюз, министерствын байhанай хэрэг бии гү? Энэ хадаа хүдөөгэй ажалшадай олзо доходhоо алба налог ехэ болгохоо оролдодог нэгэ ехэ уурхай ха юм.

С. БАХЛАЕВ,
ажалай ветеран.

НАЙДАМТАЙ ХҮН

Дүй дүршэлтэй механизатор, ажалай ветеран М. Н. Дашабылов Исэнгын совхоздо хүндэтэй хүн. Гуша гаран жэлдэ совхоздоо механизатораар хүдэлхэдөө, хүдөө ажахын техникэ hайса шудалжа, ёhотойл дээдэ гарай мэргэжэлтэн болонхой. Мүнөө энэ хүмнай ажахынгаа хүдөө ажахын техникэ заhабарилдаг слесареэр хүдэлмэрилнэ.

Мүнөө тэжээл бэлэдхэлгын, таряа хуряалгын hүүлээр хүдөө ажахын техникэ заhабарилха гэhэн харюусалгатай хаhа хүрэжэ ерэнхэй. Ерэхэ жэлэй хүдөө ажахын шухала кампанинуудай хүдэлмэри, техникын хэр зэргэ бэлдэгдэhэнhээ аргагүй дулдыдаха бшуу.

— Мүнхэ Нимаевич ямаршье хүдэлмэридэ харюусалга ехэтэйгээр хандадаг, тон найдамтай хүмнай гэхэдэ, алдуу болохогүй. Даалгагдаhан ямаршье хүдэлмэриие hайн шанартайгаар бүтээдэгээрээ тэрэ онсо шалгардаг габьяатай,— гэжэ совхозой хүдөө ажахын техникые хадагалдаг талмайе даагша О. Д. Ешеев омогорхонгёор хөөрэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Н. Дашабылов.

Ч-Д. БУДАЕВ.
Авторай фото.

РЕФЕРЕНДУМ ХЭРЭГТЭЙ

Буряад-Монгол гэhэн үндэhэн нэрэеэ республикадаа бусааха тухай олон тоото hанамжанууд хоёр хэлэн дээрэ гарадаг газетэнүүдтэ hүүлэй үедэ толилогдоно. Энэ асуудалаар буряадаймнай мэдээжэ эрдэмтэдшье үг удхыень үндэhэлэн бэшээ.

Республикын Верховно Соведэй сесси дээрэ энэ асуудалай харадахада, манай арадай түүхэ, арад зонаймнай hанамжа. буряад хэлэ мэдэхэгүй депутадууд олоороо hуужа, оронойнмнай засаг захиргаанай 1958 ондо гаргаhан алдууе дабтаба.

Ушар иимэhээ түүхэтэ нэрэеэ бусааха асуудал ганса буряад зоной шиидхэхэ эрхэ байха ёhотой. Түүхын ута хугасаа соо түрэhэн гараhан тоонто нютаг дээрээ ажаhууhан манай яhатан республикадаа ямар нэрэ үгэхээ өөhэдөө мэдэхэ зэргэтэй.

Буряад зоной олоороо ажаhуудаг Ахын, Захеаминай, Зэдын, Ивалгын, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Хэжэнгын, Хяагтын, Хурамхаанай, Яруунын, Хориин, Бэшүүрэй, Загарайн гэхэ мэтэ аймагуудта, энэ асуудалаар референдум үнгэргэхэ хэрэгтэй.

Буряадай эрдэмтэдэй hанамжа дэмжэжэ, литература болон искусствын хүдэлмэрилэгшэд, аймагуудай газетэнүүдэй, радиогой журналистнууд ойлгууламжын хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулха ёhотой.

Иимэ хэмжээ ябуулгагүйгөөр манай арад бодото нэрэеэ бусааха шадахагүй байна. Түрэл арадтаа, тоонто нютагтаа дуратайшуул, арадайнгаа түүхые hэргээжэ, буряад-монгол нэрэеэ нэрлүүлэел.

В. БИЛЬТАГУРОВ.
Кызыл хото.

Совет орон дотор

ЯВОРОВ (Львовско область). «Львовстрой» нэгэдэлэй болон Прикарпадай сэрэгэй округой барилгашадай элhэ малтажа абадаг уурхайнууд тээшэ ошодог замуудые олониитын харуулнууд хаагаа hэн. Энээниие болюулхыень хэдэн дахин барилгашадта хандаhанай hүүлдэ Ясниска сельсоведэй гэшүүд иимэ хэмжээ абахыень нютагай ажаhуугшадые уряалаа ха юм. Уурхайнуудые хайра гамгүйгөөр ашаглахадань, хүдөөгэйхидэй ажабайдалда ехэ бэрхэшээл тохёолнуулна. Ушарынь гэхэдэ, дүтэ шадарай hуурин тосхонуудтахи худагуудай уhан шэргэнхэй. Мүн хүндэ автомобильнуудай ябадаг харгынууд мууданхай.

ШЭТЭ. Эндэ боложо дүүрэhэн областной партийна конференци дээрэ РСФСР-эй Компартиин Шэтын обкомой нэгэдэхи секретаряар али нэгыень шэлэхэ гуримаар 39-тэй Н. В. Мерзликин hунгагдаба. Энээнэй урда тээ тэрэ партиин областной комитедэй үзэл сурталай таhагые даагшаар хүдэлжэ байгаа.

Конференциин делегадууд партиин обкомой тоосоое, КПСС-эй XXVIII съездын ба РСФСР-эй Компартиие эмхидхэн байгуулгын съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ шэглүүлэгдэhэн Забайкалиин коммунистнуудай ажал ябуулгын программые зүбшэн хэлсээ. РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай секретарь А. Г. Мельников конференциин хүдэлмэридэ хабаадажа, үгэ хэлэhэн байна.

ВЛАДИВОСТОК. Примориин хизаарай түбтэ нээгдэhэн Хитадай Республикын выставкэ ажал хэрэг эрхилдэг хүнүүдэй өөрсэ янзын уулзалга болобо. Загаhа ай промышленностиин предприятинуудта хэрэглэгдэдэг мүнөөнэй техникэ, мүн арадай хэрэглэмжын эд бараан тэндэ харуулагдана. Эд бараа гадаадын оронуудта худалдаха ба гадаадаhаа худалдажа абаха талаар Цзилиньскэ гадаадын худалдаа наймаанай нэгэдэл болон Харбинай электротехническэ компани продукцияа харуулна. Мэргэжэлтэдэй сэгнэлтэнүүдэй ёhоор, хитад фирмэнүүдэй продукци экономическа шэнэ эрхэ байдалда хоёр ороной хилэ шадарай районуудай загаhаладай харилсаа холбооной гол шухала шэглэлнүүдые тодорхойлхо арга олгохо юм.

ХАБАРОВСК. Сельсоведэй депутадуудай үүсхэлээр Некрасовка тосхондо энэрхы сэдьхэлэй долоон хоног үнгэргэгдэнэ. Суглуулагдаhан варенинүүд, дабhалhан эдеэ хоолой зүйлнүүд, дулаан хубсаhа хунар, мүнгэн ноябриин hайндэрэй урда үндэр наhатайшуулай байшанда ба хүүгэдэй интернадта үгтэхэ юм. Тосхондо ветерануудай байшан барилгада мүнгэн зөөриин зарим хубинь хэрэглэгдэхэ ёhотой.

ТАШКЕНТ. Узбегэй ССР-эй Госкомстадай мэдээсэhэнэй ёhоор, хлопок ургуулагшад гүрэндөө 5 миллион тонно хлопок-сырец худалдаhан байна. Узбекистанай ажахынууд булта даабаринуудаа үлүүлэн дүүргээ. Мүнөө жэлдэ ургасын хахадhаа ехэ хубинь оньhон техникын туhаламжаар хуряагдаhан, олон жэлнүүдтэ түрүүшынхиеэ хотын хүн зон ургаса хуряалгын хүдэлмэридэ хабаадуулагдаагүй юм.

ГУСЬ-ХРУСТАЛЬНЫЙ (Владимирска область). Айхабтар хоморой продукци — ВАЗ-ай бүхы түхэлэй автомобильнуудта таараха шэлнүүдые В. Володарскиин нэрэмжэтэ Курлив-

…БИ ЗАЯАЕНЬ ХУБИЛГАҺАН АЛХАМ

Гүрэнэй аюулгүй байлгын албанай гушан дүрбэ наһатай ахалагша лейтенант гушан долоон оной май һарын тэрэ уршагта үдэрые юрынхеэрээл эхилээ бэлэй. Тиихэдэ Карл Карлович Буряад-Монголой ОГПУ-НКВД-гэй СПО-гой начальнигаар хүдэлмэрилжэ байгаа.

Урдандаа партизан ябаһан, хубисхалые мандуулаад, шэнэ байдал зохёожо эхилһэн энэ хүн бодото дайсаниие һайн мэдэхэ, таниха һааб даа. Сагаантантай улаан нюураараа оло дахин уулзалдаһан ха юм. Харин хамта хүдэлжэ байһан, удаан сагта мэдэхэ хүнүүдыень «дайсад» гээд хардажа байхадань, зүрхэ сэдьхэлынь этигэдэггүй бэлэй. Һанаа бодолгото болон удаан һууха. Дахин-дахин ухаандаа үйлэ хэрэгүүдые шэнжэлэн үзэхэ. Маргаха, юумэндэ этигэхэеэ арсаха. Олон жэлдэ хамта хүдэлмэрилһэн, Буряад-Монголой НКВД-гэй ОУ-гай начальник Дмитрий Демидович Никифоровэй тушаагдахадань, Карл Спелит тэрэниие дайсан гэжэ нэгэтэшье тоолоогүй, одоол буруу үйлэнүүд боложо байна гээд лаб ойлгоо. «Даалгагдаһан таһагаа мүүгаар, һулаар хүтэлбэрилнэ, нэгэ үдэртөө таба дахин юумэ ондоогоор хубилгажа, мүрдэлгын хүдэлмэри мүртэйгөөр ябуулнагүй» гэжэ баримтанууд тэрээн тухай хөөрэнэ. Нээрээл, сэдьхэлэйнь алгасал эндэ эли тодоор харагдаа ха. Тушаагдаһан зонтой хөөрэлдэхэдөө, үдэртөө таба дахиншье шиидхэбэриеэ һэлгэхэ ушар гарадаг һэн. Хүнэй хуби заяае бэлэхэнээр, гуурһанай гансахан зурлаагаар шиидхэжэ тэрэ яашье шадахагүй байгаа.

Би 1938 оной июлиин 13-най һонирхолтой тогтоол олоо һэм. РСФСР-эй УК-гай 58—10-дахи статьягаар Ф. А. Копыловые ба бусад юһэн хүниие гэмнэһэн 155-дахи мүрдэлгын хэрэг, архивна номерынь 137—33, 58-дахи статьягай 9-дэхи пунктын ёһоор Анхан Бухаевые ба Алогүй Бухаевые гэмнэһэн 203-дахи мүрдэлгын хэрэг, архивна № 140—33, 58—7-дохи ба 10-дахи статьягаар Архип Архановые ба Хупшанай Башкеевые гэмнэһэн 420—32-дохи мүрдэлгын хэрэг, архивна № 141-33, тэрэ тогтоол соо бэшэгдэһэнэй ёһоор, «эдэ дээрэ нэрлэгдэһэн хэрэгүүд ОГПУ-гай БМО-гой СПО-гой начальник байһан, мүнөө 38-дахи мүрдэлгын хэрэгээр гэмнүүлэгдэжэ байгша К. К. Спелидэй сэхэ хабаадалгатайгаар, ямаршье үндэһэгүйгөөр болюулагдаа». Тиимэһээ эдэ хэрэгүүдые болюулһанайнгаа түлөө К. К. Спелит албанай уялгануудые хэзагайруулһан боложо гэмнэгдэһэн юм. Тэдэ хүнүүдые 86-тай Карл Карлович мүнөөшье болотор һанадаг. «Ямаршье гэм зэмэ хээгүй зон бэлэй. Тиимэһээл хэрэгүүдыень болюулаа һэм. Һохор бэшэ ха юмбиб»,— гэжэ тэрэ сэдьхэлээ хүдэлгэн хэлэнэ.

Тэрэ холын майн нэгэнэй үдэртэ бусая. Эрхүү хотоһоо гэнтэ Николай, Любовь Николаевна Митавын хүбүүн ерэшэбэ. Карл Карлович энэ эхэнэртэй 11 жэлэй туршада хамта ажаһуугаа, хахасаһан сагһаань хойшо жэлшье болоодүй байгаа. Николай богоһо алхамсаараа: «Эжые тушаагаа...»— гэжэ уруу дуруу болон хэлэбэ. Тэрэнэй хөөрөөнһөө иимэ юумэн элирбэ: Любовь Николаевнагай уушханай хадхаляа үбшэндэ нэрбэгдэжэ, больницада удаан сагта аргалуулһанай удаа гэртээ һаял ерээд байтарнь, тушаахая хүнүүд ерээ. Байрыень урбуулаад, юушье олоогүй. Тэдээндэ туугдан ошохынгоо урда тээ Митаво хүбүүндээ: «Карл Карловичта дуулгаарай...» гэжэ шэбэнэжэ үрдиһэн байна... Спелит нүгөөдэрынь лэ Эрхүүгээр олон эмхинүүдые хэсэжэ эхилбэ Харин мордоһон тухайгаа ажалдаа дуулгаагүй (энэнь һүүлдэнь тэрэниие гэмнэһэн зүйл болохо). Любовь Николаевнае юундэ тушаагааб гээд элирүүлхэ, тэрэниие хараха, сэдьхэлыень тэгшэрүүлхэ гэһэн гансал бодол толгойдонь мунсадажа байгаа һэн. Теэд Спелит тэрээнтэй уулзажашье, Эрхүүгэй ОГПУ—НКВД-гэй начальнигташье орожо шадабагүй. Элдэб шалтагаан оложо, тэрээндэ «үгы» гээд харюусадаг байба бшуу. Эрхүүдэ ажаһуухадаа, Управленидэ хамта хүдэлһэн нүхэдынь коридор соо һууһан тэрэниие хараад, таняашагүй болоод гү, али яаралтай хэбэр үзүүлээд үнгэрнэ. Шулуун ханые нүхэлжэ шадахагүйгөө ойлгоод, Спелит Эрхүүгэй ОГПУ—НКВД-гэй начальник Лупекиндэ бэшэг бэшээ һэн. «...Любовь Николаевна Митавотай хамта ажаһууха үедөө би тэрэниие Совет засагта гү, али партида харша хүн гэжэ баталһан нэгэшье үзэгдэл, үйлэ обеёороогүйб. Тэрэ урдань эсер ябаһан, Екатеринославска түрмэдэ удаан сагта бариандa байгаад, һүүлдэнь манай нюуса ажалда хэмсыгаа шуун ороод, чекист, ниитэ хүдэлмэрилэгшэ, һүүлшын жэлнүүдтэ үбшэн пенсионер байгаа. Арба нэгэн жэлэй туршада минии һамган ба нүхэр һэн. Мүнөөшье болотор нүхэрни зандаа үлөө, би тэрээндэ туһа хүргэдэгби. Троцкистско үзэл бодолнуудта үзэн ядан хандадаг хүн юм. Би үбэштэй, һохор хүн бэшэб, тэрэниие зэмэтэй гээд яашье этигэхэгүй байнаб...», «органуудта 16 жэлдэ хүдэлмэрилөөд, би өөр тухайгаа иимэ тобшолол хэхэ байнаб: муу чекист хаб. Ажалнай зүрхэ сэдьхэлые барандань ээлдэг ха юм. Ондоо ажалда ороо һаамни, дээрэ ха. Минии һамган байһан хүнтэй тохёолдоһон үйлэ хэрэгүүдэй һүүлээр Управленидэ яагаад саашадаа хүдэлмэрилхэеэ ойлгоногүйб... Мүнөөдэр Улаан-Үдэеэ бусахамни. Мүнгэ, хубсаһа абангүй ерээ ха юмбиб. Тантай уулзахаяа хүлеэхэ аргамгүй.

Коммунис мэндэ хүргэгшэ
К. Спелит».

12.V.37 он.

Бэшэгэй доро нэмэлтэ: «Митаво эдеэ хоол, унтари, хубсаһа абажа үрдингүй, түрмэдэ оруулагдаа. Уушханай хадхаляа үбшэндэ нэрбэгдээд, зургаан һарын туршада хэбтэриин байһанаа, һаял хүл дээрээ гараа. Ори ганса хүбүүтэй, тэрээндэнь эхэ үшөөл хэрэгтэй. Хүбүүниинь комсомолец-динамовец, һайн хүн юм. Ехэ шэрүүнээр Митавые барияанда байлгабал, муугаар дүүрэхэ ха. Тиимэһээ туһалыт. Дайсан гээд этигэнэгүйб!»

Хүндэ үбшэнһөө һуларшаһан энэ эхэнэр тэрэл 37 ондо буудуулһан юм. Теэд Карл Карловичэнээн тухай хожомынь дуулаха. «Арадай дайсанай» түлөө оролдоһониинь тэрэниие гэмнэһэн зүйл болохо. Управленидэнь хаалгатай партийна суглаан болож, «бидэнһээ саагуур, наранһаа наагуур» байг гэжэ бодомжолоод, К. К. Спелидые ВКП(б)-гэй гэшүүнһээ гаргаа юм. Һураһан юумэ һүрөөр татагдахагүй гэһэндэл, саашадаа уламжалан, баруун-троцкистско организацитай холбоотой гээд, 1938 оной май һарада Спелидые тушааба. Мүрдэлгэ ябуулхадаа, гэмнүүлһэн зүйлынь баталагдабагүй. Гэбэшье олон хүнэй хэрэгүүдые болюулһаниинь «буруу болюулба» гэжэ зэмэлээд, шэнэ хэрэг бии болгобо. Таһалгаряагүй хэдэн сүүдхын туршада мүрдүүлжэ, сохюулжа, Управлениин хүдэлмэрилэгшэдые хардахыень баадхалга — теэд юуншье тэрэниие һэшхэлдээ урбалта хүүлэжэ шадаагүй. Энэ хүниие нугалхаяа, дарахаяа оролдоһон мүрдэгшэд Гайковский, Белобородов, Дион 1940 оной январь һарада Буряад-Монголой Пограничнa округой НКВД-гэй сэрэгэй трибуналай шиидхэбэреэр «гэмнэһэн зүйлынь багадаа» гүүлээд К. К. Спелидэй түрмэһөө гарахадань, ехэ хороо бусалаа һааб даа. Гэбэшье энэ хүнэй алдар нэрэнь 1990 оной февраль һарада арюудхагдаа юм.

...Карл Карловичай бишыхан байрада аалин намдуу. Стол дээрэнь — шэнэ газетэ, журналнууд. Чекистын, дайнай инвалидай зүрхэ сэдьхэлэйнь байдал тиимэшье аалин намдуу бэшэ. Хуушанай заншал, аймшагтай үе саг дахин бү дабтагдаһай гэһэн шэбшэл бүхы наһанайнь зорилго болонхой.

Алина ТАРМАЕВА.

Манай литэ

ҮНДЭҺЭН ХЭЛЭЕЭ ҮРЭ ТҮГЭСӨӨР ШЭНЖЭЛЭГШЭ

(Л. Д. Шагдаровай 60 наһанай ойдо)

Арбан юһэдэхи зуун жэлэй тэн багһаа буряад хэлэн эрдэм ухаанай үндэһөөр шэнжэлэгдэжэ эхилһэн түүхэтэй. Эгээл түрүүшын зүргэ гаргаһан эрдэмтэ хадаа М. А. Кастрен болоно. Буряад хэлэ шэнжэлэлгын хүгжэлтэдэ А. Д. Руднев, Г. Д. Санжеев, Т. А. Бертагаев, Д. Д. Амоголонов, К. М. Черемисов, Ц. Б. Цыдендамбаев болон бусад ехэ габьяатай. Эдэ аха нүхэдэйнгөө хэжэ эхилһэн хэрэгые улам саашань үргэдхэн, гүнзэгырүүлэн ябагшадай тоодо СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин таһагай Буряадай Ниитын эрдэмэй институдай ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор Лубсан Доржиевич Шагдаров оролсохол ёһоороо оролсоно. Мүнөө республикымнай научна олониитэ Лубсан Доржиевичай түрэһөөр 60 наһанай ойе тэмдэглэжэ байна.

Л. Д. Шагдаров 1930 оной октябриин 29-дэ Шэтын областиин Дулдаргын районой Адагалиг нютагта (Шандалида дүтэхэн) түрэһэн юм. Залуу хүбүүнэй эрдэм ном тээшэ шармайхa замда Шандалиин эхин, Табтаанайн долоон жэлэй, Агын дунда һургуулинууд шухала шатануудынь болоһо үгөө.

1949 ондо Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай дээдэ һургуулиин түүхын-хэлэ бэшэгэй факультедтэ абтажа, эрдэмэй орьёл өөдэ дабшаха дали жэгүүрээ хүдэржүүлэн бэхижүүлээ. Институдта олоһон эрдэм мэдэсээ бодото байдалда хэрэглэхэ ябадалдань «Буряад-Монголой комсомолец» (мүнөө «Буряадай залуушуул») газетын редакцида оршуулга хэдэг байһаниинь ехэ туһа болоо. Л. Д. Шагдаров 1953 ондо институдаа эрхим һайнаар дүүргэжэ, Ленинградай университедэй монгол хэлэнүүдэй кафедрын аспирантурада зууршалагдаба. Доцент Д. А. Алексеевэй хүтэлбэри доро «Мүнөөнэй буряад хэлэнэй маяг дүрсэ харуулһан үгэнүүд» («Изобразительные слова в современном бурятском языке») гэжэ кандидадай диссертаци бэлдээд, 1958 ондо амжалтатайгаар хамгаалжа, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидадай нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Л. Д. Шагдаров нэгэл газартаа—Буряадай эрдэм шэнжэлэлгын институдай хэлэ, бэшэгэй таһагта—таһалгаряагүйгөөр хүдэлһэн зандаа. Лубсан Доржиевич ямаршье ажал хэхэдээ, түншэтэй даамайгаар бүтээдэг хүн юм.

Гуша гаран жэлэй туршада Л. Д. Шагдаров буряад хэлэнэй олон, шухала асуудалнуудаар шэнжэлгэ хэжэ, хэдэн зуэаан номуудые гаргуулаанхай. Тэдэнэй ехэнхинь буряад литературна хэлэнэй хүгжэлтын гол асуудалнуудта зорюулагданхай. Нэн түрүүн буряад бэшэгэй дүримые гуримшуулха, нарижуулан һайжаруулха талаар нилээд ехэ хүдэлмэри бүтээлсэһэн байна. Тиигэжэ 1961 оной декабриин 26-да Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум «Буряад бэшэгэй дүримые» баталһан түүхэтэй. 1967 ондо хэблэгдэһэн «Совет үе шатада буряад литературна хэлэнэй нэгэн ниитэ дүримүүдэй бүридэлгэ» гэһэн томо монографи соогоо совет үедэ буряад литературна хэлэнэй фонетико-грамматическа, зүб бэшэлгын, үгын бүридэлэй талаар тогтонижоһон бүридэһые наряар шэнжэлэн харуулһан байгаа. «Буряад хэлэн» гэһэн тобшо шэнжэлгэнь 1969 ондо Москвада толилогдоһон «Совет үедэ СССР-эй арадуудай литературна хэлэнэй хүгжэлтын жама ёһонууд» гэжэ хамтын согсолбори соо багтан ороһон юм.

«Буряад литературна хэлэнэй янза найруулгын илгаран хүгжэлгэ» («Функционально-стилистическая дифференциация бурятского литературного языка») гэһэн авторай томо захатань 1974 ондо хэблэгдэжэ, профессорнууд Г. Д. Санжеев, Т. А. Бертагаев, Д. А. Павлов болон бусад элитэ ехэ монголшо эрдэмтэдэй зүгһөө үндэрөөр сэгнэгдээ һэн. Энэ номоороо Л. Д. Шагдаров 1975 ондо диссертаци хамгаалжа, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор гэһэн нэрэ зэргэтэй болоһон юм. Иигэжэ эрдэмтын түрэлхиин бэлиг, түгэлдэр зориг бадаран хүгжэжэ, үсэд нэтэрүү, хүсэһэнөө абажал һаладаг зангын эрдэм ухаанай эгээн дээдэ шатада хүргэһэн байна. Энэ дурсагдагша томо ном сооһь буряад хэлэнэй найруулга юрэнхы дэлэрэ дэлгэрэнгыгээр шэнжэлэгдээ һэн.

«Буряад литературна хэлэн болон уран һайханай литературын хэлэн» гэжэ томо бүтээл соогоо нэгэ талаһаа арадай аман зохёолой ба хуушан монгол бэшэгэй хэлэнэй уран үгын хүгжэлтэдэ үзүүлһэн нүлөөе харуулһан, нүгөө талаһаа буряад уран зохёолшодой найруулгын онсо илгаае тодорхойлһон байха юм. Буряад литературна хэлэнэй хүгжэлтэдэ Х. Намсараев, Б. Базарон, Б. Абидуев, Ц. Дон гэгшэдэй зохёолнуудай үгэ хэлэнэй үзүүлһэн нүлөө, тиихэдэ буряад уран һайханай литературын хэлэндэ Н. Балдано, Д. Батожабай, Ч. Цыдендамбаев, Б. Мунгонов, Н. Дамдинов гэгшэдэй зохёолнуудай хэлэнэй ба найруулгын оруулһан нэмэри тодорхойлогдоһон байгаа. Мүнөө буряад хэлэеэ бүгэдеэрөө үзэдэг болоһон сагта ехэ туһатай энэ номынь гансал хэдэгэлэмжэдэ үгтөөд, тусгаар ном болгогдожо хэблэгдээгүйнь харамтай. Автор саашадаа энэ алдуугаа заһаха бээз гэжэ найдагдана.

Л. Д. Шагдаров буряад хэлэнэй бүхы һалбаринуудта ехэ туһа нэмэри оруулаа. Эрдэмтын ушөө нэгэ һайшаалтай талань гэхэдэ, литературна хэлэеэ бодото дээрэнь хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ анхарал табидаг. Юрэнхы эрдэмэй дунда болон багшанарай тусхай дунда һургуулинуудта хэрэглэгдэхэ буряад хэлэнэй учебнигүүдые гаргуулаанхай. Мүн ниитын-политическэ болон эрдэм ухаанай материалнуудые буряад хэлэн дээрэ оршуулха тон ехэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулдаг.

Л. Д. Шагдаровай мүнөө бүтээжэ байһан хүдэлмэри тухай хэлэбэл, словарь зохёодог бүлэгые толгойлдог, «Ород-буряад словарь» зохёолгодо бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсээ зорюулан, хэмсыгаа шаман оронхой.

Эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэхынгээ хажуугаар Лубсан Доржиевич Шагдаров ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Республикын терминологическа комиссиин эрдэмтэ секретариин, эрдэмэй кандидадуудые бэлэдхэдэг тусхай соведэй түрүүлэгшын орлогшын уялгануудые амжалтатайгаар дүүргэжэ ябана.

Хэлэ бэшэгэй эрдэм ухаае хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри оруулһанайнгаа, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнгаа түлөө Л. Д. Шагдаров «Буряадай эрдэм наукын габьяата ажал ябуулагша» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Лубсан Доржиевич Шагдаровые жаран наһанайнь ойн баярай үдэрөөр амаршалан, тэрээндэ ута наһа, удаан жаргал үреэгээд, оюун бэлигээ улам бадаруулан, совет эрдэмэй солые бүри дээшэнь үргэжэ ябахыень үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди.

А. СОДНОМОВ,
БИОН-ой хүдэлмэрилэгшэ.

УУЖАМ САГААН СЭДЬХЭЛТЭЙ

Лубсан Доржиевич Шагдаров Буряадай гүрэнэй Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдта һуража байхадаа, 1952 онһоо «Буряад-Монголой комсомолец» газетын оршуулагшаар хүдэлжэ эхилһэн юм. Тиигээд 1953 ондо институдаа дүүргэхэдээ, аспирантурада зуураалагдажа, Ленинградай университедэй зүүн зүгэй факультедэй монгол хэлэ, бэшэгэй кафедрын дэргэдэ гурбан жэл һураһан байна. Заатагүй научна статьянуудые гаргаһанай һүүлээр лэ хамгаалха гэһэн шэнэ дүрим тэрэ үедэ бии болож, диссертацияа хамгаалангүйгөөр нютагаа бусажа, 1956 ондо «Буряад-Монголой үнэн» газетын оршуулагшаар хүдэлмэрилһэн юм.

Удааншье сагай үнгэрөөгүй байхада, үнинэй, дүй дүршэлтэй хүдэлмэрилэгшэдтэй анамана гү, али заримдаа үлүү һайнаар оршуулдаг болоод байгаа һэн. Ямаршье — юрын гү, али орёо (экономическа, научна, теоретическэ, техническэ, уласхоорондын) материалнуудые оршуулхаһаа урид, тэдэниие тон наринаар уншажа, удхыень ойлгоод тиигэһэнэй һүүлээр лэ үгэ, терминүүдыень бэшэ, харин удхыень гаргажа оршуулдаг байба. Угаа ошоторoo Лубсан Доржиевичнай ехэ эрдэмтэ болохо хаш даа гэлсэдэг болоо бэлэй.

1958 ондо Ленинградта «Буряад хэлэнэй маяг дүрсэ харуулһан үгэнүүд» гэһэн һонин темээр диссертаци хамгаалжа, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат болоо һэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Буряад-Монголой эрдэм-шэнжэлэлгын соёлой институдта (тэрэнь һүүлдэ комплексно институт болоһон, мүнөө Ниитын эрдэмэй институт) хэлэ, бэшэгэй таһагта хүдэлмэрилдэг болоһон юм. Тиигэжэ эрдэмтэдэй коллективтэ ороходоо, эрдэм-шэнжэлэлгынгээ хүдэлмэри саашадаа бүри үргэн дэлисэтэй, бүри гүнзэгыгөөр үргэлжэлүүлхэ аргатай болоһониинь эли.

Эрдэм-шэнжэлэлгын институдта хүдэлмэрилхэ үедөө шэнжэлгын үрэ дүн болохо олон статьянуудые газетэ, журналнуудта гаргуулһан, хэдэн ном хэблүүлһэн байна. Тэрэ тоодо буряад бэшэгэй дүримөөр, мүн юрэ буряад хэлэнэй дүримэй талаар хэдэн хүдэлмэри, тэрэшэлэн һуралсалай номуудые гаргаһан байха.

Лубсан Доржиевич Шагдаров гуша гаран жэлэй туршада СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Буряадай филиалда (мүнөө эрдэмэй түбтэ) хэлэ бэшэгэй таһагта ажаллахадаа, буряад мүнөөнэй ба хуушан монгол хэлэнэй элдэб асуудалаар 80 шахуу статья, номуудые бэшэжэ толилуулаа. Харин мүнөө общественое хубилган шэнэдхэлгын үедэ буряад арадайнгаа соёл болбосоролые, хэлэ бэшэг, литература, искусство болон түүхые, һайн һайхан уг заншалнуудые һэргээн хүгжөөхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулна. Тиихэдээ буряад хэлэ бэшэгтэ хабаатай республиканска эмхи зургаануудтай, илангаяа «Буряад үнэн» һонинтой нягта холбоотойгоор хүдэлдэг. Республикын, региональна, уласхоорондын монголшо эрдэмтэдэй суглаануудай, хуралдаануудай дээрэ хэлэһэн үгэнүүдһээнь, хэһэн элидхэлнүүдһээнь харахада, уласхоорондын оршом соо мэдээжэ эрдэмтэдэй, шэнжэлэгшэдэй нэгэн болоно.

1975 ондо Л. Д. Шагдаров хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор болоһонһоо хойшо хэдэн аспирантнуудые һургажа, эрдэмэй кандидат болохо харгыгаар хүтэлнэ.

Лубсан Доржиевич мүнөө томо, академическэ «Ород-буряад словарь» дээрэ хүдэлнэ. Харин словарна бүлэгтэнь оролог нүхэдынь тэрэнэй хүтэлбэри доро буряад хэлэнэй тайлбари толи (Толково словарь) зохёожо эхилэнхэй. Энээнэйнгээ хажуугаар буряад хэлэнэй хурьангы терминологическа словарь ба оньһон, хошоо үгэнүүдэй тайлбари толи бэлдэнхэй. Түрүүшынхинь манай газетэдэ толилогдоһон юм. Һүүлэй үедэ хубилган шэнэдхэлгын ба гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй үгэ, терминүүдые тэрээндээ нэмэнхэй.

Л. Д. Шагдаров урдаа табиһан уг зорилгоёо бэелүүлхын тула унаһан малгайгаа абаха сүлөөгүй эрдэмэй ехэ хүдэлмэри эрхилхын хажуугаар гэр бүлынгөө хэрэгтэ туһалха, ажаһуудалай асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хабаадаха саг олоод лэ байдагыень үнинэй танил, хэдэн жэл хамта хүдэлһэн хадаа һайн мэдэхэ байнаб.

60 наһатай болохсёо байһантайнь дашарамдуулан, мэдээжэ эрдэмтэ, мэргэн шэнжэлэгшэ, үнэн эрхэтэн, патриот, түбшэн даруу зантай, уужам сагаан сэдьхэлтэй нүхэрөө үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, арад зонойнгоо аша туһада эрдэм-шэнжэлгынгээ хэрэгтэ бүри ехэ амжалта туйлажа, хододоо элүүр энхэ, ута наһа эдлэхыень хүсэе.

Раднажаб БИМБАЕВ,
партиин, ажалай ветеран,
журналист.

РЕДАКЦИҺАА: «Буряад үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэд, уншагшад элитэ ехэ эрдэмтэ, манай редакциин хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг Лубсан Доржиевич ШАГДАРОВЫЕ ойн баяраарнь үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, бүхы һайн һайханиие хүсэнэ.

…ҺУУР ШИРАБ

гэтэ болоо. Бидэшни «Человек и закон», «Здоровье», «Крестьянка», «За рулем», «Огонек» журналнуудые абадагбди. Дулма, шимни баһа юу абагшабши даа?

ДУЛМА. «Советскэ торговли».

ЭЗЭН. Дуулаагши, Долгормаа? Бидэшни нилээд ехэ мүнгэнэй захил хэдэгбди. Хэрбээ эдэнээ бултыень мүнөө абаа һаамнай, юутэ болохо гээшэб?

ЭЗЭН ЭХЭНЭР. Арайл зуу хүрэхэгүй ха даа. Жэлэй нэгэ дахин хэгдэдэг юумэ хадаа ошог лээ. Һүниие һүнилэн уншажа хэбтэхэ аабзабди даа. Тэрээнһээш болохо гарза бологшо гүбөө... Зай, Долгормаа, эдээндэмнай бултандань жэлэй питанци бэшүүжэбди. Ойлгоо? (гээд тэрээн тээшэ урянаар харана).

ДОЛГОРМАА. Үү! «Буряад үнэнөө» мартажархибалта...

(Долгормаада). Шамда каталог бии гү! Тоолоод үзэе.

ДОЛГОРМАА (Каталог сооһоо хаража, Шираб Будаевичта хэлэнэ): центральна «Правда» 19 түхэриг 92 мүнгэн, «Человек и закон»—18, «Крестьянка»—долоо хори...

ШИРАБ БУДАЕВИЧ. 45 түхэриг 12 мүнгэн болошобо... Үшөө, мухаа, «За рулем», журнал юутэ байна бэ, харал даа!

ДОЛГОРМАА (харана). «За рулем»... — А-һаа, 19 түхэриг 80 мүнгэтэ.

ЭЗЭН. Пэй, юу хэлэнэш даа. «За рулем» аяар тиимэтэ болоо гэжэ гү? Һайнаар хараа аабзаш, нүхэр!

ДОЛГОРМАА (харана). Тиимэ байнал даа. Теэд дан ехэ гэжэ һанаа һаа, хахад жэлээр захиита. 9 түхэриг 90 мүнгэн болохол даа.

ЭЗЭН. Үгы даа. Энэ журналые хахад жэлээр захижа болохогүй. Һаяар шэб шэнэхэн, гоёхон лэ машина абахаяа байна гэжэ мэдыш, Долгормаахан. (Тиигээд гэнтэ сүхэрһэндэл болоно). Зай, энэ 45 түхэриг 12 мүнгэн дээрээ үшөө «Огонёгые» нэмэе. Хэдытэ болошоо хаб?

ДОЛГОРМАА (харана). Общественная наука и современность, овцеводство. Огнеупоры. Аа, энэ байна—«Огонек», гэнэ. Сэнгынь... жэлэй 46 түхэриг 80 мүнгэн.

ЭЗЭН. Ой-ой-оо! Яагаа үбэштэй ехээр нэмээ юм бэ? Түрүүн хори гаран түхэригтэ бэшэ һаал?...

ГЭРЭЙ ЭЗЭН ЭХЭНЭР. 26-60 һэн гү даа. Нээрээшье горитойгоор нэмээ юм байна. Теэд һайн журнал лэ даа. Абаял даа...

ЭЗЭН. Зай тиигэбэл 45-12 дээрээ хэдые нэмэхэ болоноб! (Долгормаа тээшэ харана).

ДОЛГОРМАА. Теэд жэлээр абаха һаа, 46 түхэриг 80 мүнгэ нэмэхэлтэ даа.

ЭЗЭН. (Счётоёо татана). 46-80. Пэй! Дулма! Энэмнай аяар 91 түхэриг 92 мүнгэнэй болобол. Бүтэхэгүй юумэ гээшэб даа. Тэрэ шиниингээ «Торговлиие», нүхэр, орхиё даа саашань аа?..

ЭЗЭН ЭХЭНЭР. Шираб. Ши ниихэдээ юун гэнэ гээшэбши? Өөртөө хэрэгтэй юумээ дүүһыень захяад, миниихиеэ юундэ орхихоёо һананабши? Тиигэжэ, нүхэр, болохогүй. Мэргэжэлэйнгээ талаар нэгэ юумэ заатагүй захиха ёһотойб. Долгормаа, каталогоо харал даа. Хэдытэ болсһон байнаб! Хэдытэшье һааһь, абахаб...

ДОЛГОРМАА (хараад). «Советскэ торговли» 9 түхэриг 36 мүнгэтэ.

ЭЗЭН ЭХЭНЭР. Арбан түхэриг, барагтай юм ха юм даа. (Үбгэн тээшэ хялам гэнэ).

ЭЗЭН. Зай, тиигээ һаа, яахаб теэд. Барагтайхан хадаа барагтай. 1991 оной захилда хэды түхэригөө үгэхэмнайб гэжэ хэлэхэм гү? (һамган тээшээ).

(Сценкэ)

ЭЗЭН. (Нюдөө ехэ болгон): Юун гэжэ?!

ДОЛГОРМАА. Тугаар хэлэнэ һэн гүби даа. Буряад айл бүхэн «Бурүнэниие» бэшүүлхэ юм гэжэ...

ЭЗЭН. Ши намда һургаал заахаши гү?.. (гэхынгээ тэндэ һамгананнгаа үхибүүндэ бү дуугара гэһые һанаад, номгоржо): «Бурүнэниеэшни», Долгормаа, абахабди даа. Заатагүй захихабди. Буряад айл байгаад, абахагүй гэжэ одоо болохогүй юумэ гээшэ. Би тэрэниие һайн мэдэнэб. (Үбгэнөө муухайгаар хаража байһан һамган уушхарба янзатай).

ЭЗЭН ЭХЭНЭР. «Буряад үнэнөө» эгээл түрүүлэн захихабди. Долгормаа, ши үглөөдэр ерээрэй, зай гү? Бидэшни мүнгөө бэлдээд, хүлеэжэ байхабди

ДОЛГОРМАА. Зай, (гээд шурд гүйжэ гарашаба).

ЭЗЭН. Бүхы захилнай аяар зуугаад түхэригэй болобо. Зуунһаа дээшэ бү гаргая. Эдэнэйнгээ юуень орхихоб даа? Хуу хэрэгтэй. Өөрөө юугээ «Здоровье», «Крестьянка» заатагүй абахаб гэгшэбши? Намдаш «За рулем», «Человек и закон» хоёрни яахын аргагүй хэрэгтэй. Шэнэ машина абахаяа байнабди. Баһа юу хээ мэдэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ нүхэр, «Үнэнөө» мүнөө жэлдэ орхёо һаамнай, яаха юм бэ? Нёдондо тэрэ парткомһоо болож абана һэмди. Тиихэдэш үшөө долоо наята байгаа. Харин мүнөө? (хүргаа ёдойлгон, һамган тээшээ үлынэ).

ГЭРЭЙ ЭЗЭН ЭХЭНЭР. Шираб, шимни наһатай болохо бүреэ ямар жэгтэй болоноош даа?... (Эхэнэрэй зангаар урианаар асууба).

ЭЗЭН. Ямархам даа? (һамган тээшээ хаража, энеэбхилнэ).

ЭХЭНЭРЫНЬ. Хяһуурхан... (Үбгэ һамган хоёр шангаар энеэлдэшэнэ).

(Хэды хоноһон хойно)

ПАРТКОМОЙ КАБИНЕТ. Секретарь столойнгоо саана һууна. Почтын начальник «Үнэнэйн» түлөөлэгшэ эхэнэр хоёр хажуудань.

ПАРТКОМ. Ирина Бадмаевна, һанаагаа бү зобогты! Бидэтнэй 120 «Үнэнөө» тараагаад лэ байхабди даа. Коммунист бүхэнөө уялгалхабди. Бэшыень бухгалтерта списог табижа үгөөд лэ, даруулжархина аабзабди. Юунэй тэндэ бэдээ болоо юм? Ходол тиигэгшэлди.

«ҮНЭНЭЙ» ТҮЛӨӨЛЭГШЭ. Митаб Доржиевич, мүнөө тиигэжэ огто болохогүй. Урдань, нёдондо болотор шахуу тиигэдэг лэ гээшэ һэмди. Мүнөө тэрэ аргамнай газардаа. Эндэ хүн зонтоёо ондоохоноор хүдэлхэ ёһотойбди. Хүн зониие газетэ бэшүүлэ гэжэ баалажа, хашажа болохогүй. Тиигээ һаа, манда туһа хэхын орондо тодхор шэрэхэт. Хүн зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха ёһотойбди. Хүнүүдэй үндэһэ яһанайнь, уг изагуурайнь талаар һэшхэлыень дайража, түрэл хэлэн дээрэнь гарадаг газетэеэ захингүй байха аргагүй гэжэ зохидоор ойлгуулха...

ПАРТКОМ. Нээрээшье, хуушаараа хүдэлхэ арга һалаа. Эдэ коммунистнуудшни ехээр хүхеэ һаа, урдаһаамни биледээ шэдэхэнь гээшэл! Иигэжэ болохогүй байна. Байза... (коммунистнуудай список харана). Энэ Ширабтан «Үнэниие» ходо абадаг юм һэмнай. Юундэ абаагүй гээшэб? (почтын начальник тээшэ харана).

ПОЧТЫН НАЧАЛЬНИК. Долгормаа гоёор мэхэлээд гаргаһан байна. Үглөө квитанци абаад ерээрэй гэһэн аад, ошоходонь, «аахаяа ерэбэбши!» гэжэ бадашгжархихадань, үхибүүн юун байха юм, һэегүй гарашоо юм ааб даа. Тэндэ хожом ошохогүйб гэнхэй даа. (Энэ үедэ үүдээр Шираб шагаба).

ПАРТКОМ. Шираб Будаевич, оро-оро! Һайн хүн һанаашаар гэжэ, шамһаа удхатай. Ямар һайн хүн гээшэбши. Нүхэр, «Буряад үнэниие» ходо абадаг бэшэ һаалши? Энэ жэлдэ баһал абахал даа...

ШИРАБ БУДАЕВИЧ. Зүб даа, Митаб Доржиевич. Битнай одоол «Үнэнөө» ходо уншадаг хүн гээшэб. «Үнэнэй» хүбүүдыешье танихаб даа. Шолмонуудайш бэшэһэн юумые уншахада, таниха аад, һонин байгша юм. Абаха даа. «Үнэнөө» абаха...

ПАРТКОМ. Зай, тиигэбэл, Нина Васильевна, энэ бэезрээ Шираб Будаевичһаа мүнгыень абаад, квитанци бэшээд үгэгты!

ШИРАБ БУДАЕВИЧ. Тиихэ, тиихэ... (хармаандаа ороошо болоод) Үгы! Битнай хэшэлёгоо мартажархиһан байбалби. Яагаа харатай юм гээшэб? Үглөөдэр, Нина Васильевна, би танда өөрөө ерэжэ, тэрээхэн 15—60-ые үгэжэрхихэб даа...

ПАРТКОМ. Шираб Будаевич, юуень иишэ тиишээ ябажа байха һэмши даа. Энэ саарһанда гараал тасижархи, һүүлдэнь иишэнь даруулхабди.

ШИРАБ БУДАЕВИЧ. (Залд гэн). Юун гэжэ?! Үгы, юундэ минии хара хүлһөөрөө олоһон мүнгые дараад абаха болобо гээшэбта? Хэн танда тиимэ эрхэ олгоо юм?

ПАРТКОМ. Шираб Будаевич, шимни иихэдээ хадхууһан хара гүреэһэндэл, хайшан гээшэ бэ гээшэбши! Мүнөө һаа «Үнэнэй» үнэн нүхэр хэбэртэй, абахаб, абахаб гэжэ байгаа бэшэ һаалши? Иихэдээ гэнтэ хайшан гэнэш?

ШИРАБ БУДАЕВИЧ (сухалдажа). Хайшаншье гээгүйб. 15 түхэриг 60 мүнгэ түлэжэ, тэрэ «Үнэниетнай» абанхаар, нэгэ хахадые абажа уухаб. Вот. Минии мүнгэн! Мүнгөөрөө юушье хэхэдэм, хэндэ юуштэй юм. Таанад намайе яажашье шадахагүйт!.. (Үүдэ шэдэжэрхёод, кабинедһээ гаража арилшаба. «Үнэнэй» хүдэлмэрилэгшэ гайхаһандаа, яахашье мүрөө оложо ядан, аниргүй һууна. Почтын начальник партком хоёр Ширабай аягые мэдэхэ байһандаа, ехэ тообогүй).

ПАРТКОМ. Ирина Бадмаевна, бү гайхагты. Манайтнай эндэ иимэрхүү юумэнүүд болоһол байдаг юм ааб даа. Газетэ абаха болоходоо, мүнгэеэ гамнасагаахал. Харин архиин юутэшье һаа, абаха. Жаахашье гамнахагүй. Иимэшүүл манайтнай эндэ үсөөншье һаа, бии даа. Харин, нүхэд, танай тэндэ ямар бэ?.. (Сценэһээ зондо хандана).

(Хүшэгэ).

В. ТОКТОХОЕВА.

ТАСС ХИЛЫН СААНАҺАА

ООН. Генеральна Ассамблейн 45-дахи сессидэ СССР-эй делегациин гэшүүдэй тоодо эндэ ерээд байһан РСФСР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. Козырев Нью-Йоркын Святониколаевска һүмэдэ орожо гараба. Тэрэнь хадаа Московско болон бүхы Русиин патриарх Алексиин Холбоото Штадуудтахи түлөөлэлгэтэ газар болодог.

России Федерациин министрэй албанай хэрэгээр ерэһэниинь һүмын болон гүрэн түрын хоорондохи харилсаануудай талаар манай орондо болоһо байһан гэмгүй һайн хубилалтанууд тухай гэршэлнэ гэжэ айлшанаа амаршалха зуураа, архиепископ Макарий тэмдэглэбэ. Арад зоной христиан шажанда хандажа эхилһэн ябадалые тэрэ һайшааба.

Элдэб оронуудтахи шажанай, соёлой, эрдэм ухаанай болон бусад түлөөлэлгэтэ эмхинүүдтэ гүрэнэй зүгһөө туһаламжа үзүүлхэ талаар России Федерациин Верховно Совет ба правительство ехэ удха шанар олгоно гэжэ Андрей Козырев тэмдэглэбэ. Россиһаа гаража ошоод, мүнөө тэрэниие һэргээлгэдэ хубитаяа оруулха хүсэлтэй хүнүүдтэй холбоо барисаа үргэдхэлгын аша туһада США-дахи православна һүмын түлөөлэгшэдтэй харилсаа холбоон хүгжөөгдэхэ бээз гэжэ найдажа байһанаа тэрэ элирхэйлээ.

Гадна А. Козырев Бүхэдэлхэйн еврейн конгресс гэһэн правительственна бэшэ эмхиин генеральна секретарь И. Сингертэй уулзаһан байгаа. Американ ажал хэрэг эрхилдэг бүлэгөөрхидтэй экономическа болон соёлой талаар харилсаа холбоо тогтооxo, мүн тэрэшэлэн США-да, Израильда ба бусад оронуудта ажаһуудаг нютаг оронойнгоо хүнүүдтэй холбоо үргэдхэхэ арга боломжонууд хоорэлдооһэй үедэ зүбшэн хэлсэгдээ һэн.

БУДАПЕШТ. Орон соохи байдал тухай программна мэдүүлгэ баталан абалгаар Шиофогто Венгриин социалис партиин (ВСП) II съезд болож дүүрэбэ.

Оронoй экономикодо һанаа зоборитой байдал тохёолдоод байна гээд документ соо хэлэгдэнэ. Ниитын бүхы хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ, мүнгэнэй үнэ сэнгэй буураха, үгытэй ядуу байдалай, хүдэлмэригүйдэлгын дэлгэрхэ замда һаалта табиха хэрэгтэй гэжэ заагдана.

Хуралдаан дээрэ партиин программа тушаа шанга үгэ буляалдаан болоһон байгаа. Документые зүбшэн хэлсэхэдээ, Марксын зохёолнуудта ямараар хандахаб гээд делегадууд анхаралаа хандуулба. Марксизмын һургаалые зохёохы ёһоор шудалха, манай үедэ удха шанараа алдаагүй зүйлнүүдые хэрэглэхэ гэһэн тобшолол хэгдээ. Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партитай (ВСРП) Венгриин социалис парти харилсаа холбоо бэелүүлжэ болохо гээд программын проект соо хэлэгдэнэ. ВСП-гэй түрүүлэгшэ Д. Хорн түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, удхаараа социал-демократическа партиин программа хуралдаан баталан абаба гэжэ онсолон заагаа.

ЭМХИДХЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ ЭДЭБХИЖҮҮЛХЭ

Түймэр сараха һайн дуранай бүхэсоюзна бүлгэмэй республиканска соведэй XII конференци боложо дүүрэбэ. Конференцидэ республикын районуудай түймэр сараха бүлгэмэй соведүүдэй түрүүлэгшэнэр, инструкторнууд, республикын, гүрэнэй түймэр хинан сараха инспекцинүүдэй начальнигууд, Москваһаа ерэһэн СССР-эй МВД-гэй түймэр сараха гүрэнэй управлениин начальнигай нэгэдэхи орлогшо В. А. Абрамов болон олониитын түлөөлэгшэд хабаадалсаба.

Түймэр сараха һайн дуранай Бүхэсоюзна бүлгэмэй республиканска соведэй түрүүлэгшэ Н. А. Леонова конференци дээрэ тоосоото элидхэл хээ.

хэдэг тухай газетэнүүдтэ бэшэжэ, радио, телевиденеэр дамжуулга хэжэ, ойлгууламжын, һэргылэмжын хүдэлмэри таһалгаряагүй ябуулжа байдаг, үнгэргэдэг болонхойбди. Тии-

Галай аюул ажалшадта, арадай ажахыда ехэ гарза хохидол, гай гашуудал асардаг гээшэ. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада манай республика дотор 10,4 мянган түймэр боложо, арбаад миллион түхэригэй гарза хэгдэһэн байха юм. Энэ үе соо хэдэн зуун мянган түхэриг сэнтэй техникэ, малай тэжээл, таряан, 4,5 мянган эбэртэ бодо мал галай аюулда орожо шатаһан, 213 хүн, тэрэ тоодо 49 үхибүүн наһа бараһан байна.

— Эдэ бүхы аюул хаанаһаа, яагаад гаража, айл, аймаг бүхэндэ гай гашуудал асарна гээшэб? Нэн түрүүлэн эндэ эмхидхэлэй, һэргылэмжын хүдэлмэри һулаар, муугаар ябуулагдаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиихэдэ үнгэрһэн табан жэлэй гурбандань хабарай һарануудта республика дотор хуурай, хагсуу боложо, хаа хаанагүй, иланга ой тайгада түймэр олоор болоһон байха юм. Тиихэдэ эдэ жэлнүүдтэ Байгал-Амарай түмэр замай барилга дүүрэжэ, бүхы барилганууд ашаглалгада үгтэхэдөө, түймэрэй аюулһаа хамгаалха, һэргылэмжын хүдэлмэри ябуулха, эмхидхэхэ түхеэрэлгэгүйгөөр тушаагдаһан гээшэ. Энээнэй хажуугаар салин хүлһэ багаар абадаг түймэр сарагшадай дунда хүдэлмэрилэгшэд дуталдана. Һүүлэй үедэ гэр байрануудта галай аюулай һүжэрхэнь олошорһон байха юм гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Эдэ бүгэдэ дутуу дунда зүйлнүүдые усадхахын тулада түймэр сараха Бүхэсоюзна бүлгэмэй республикын районуудай соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэд хаа хаанагүй эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулһан гээшэ. Тиихэдэ арад зоной дунда галай аюулай ямар ехэ хохидол, гарзаһаа тиитэрээ галай аюул энэ тэрэ райондо, айлай гэртэ боложо гэһэн мэдээсэл хүн бүхэниие мэгдэхээһээр. Эндэ республикын колхоз, совхозуудай, предприяти, эмхи зургаануудай түймэр сараха һайн дуранай дружинын гэшүүд түймэр унтараахадаа урмашуулагдадаг байһан гээшэ. Һүүлэй үедэ иимэ хэмжээ ябуулга ажахынууд болон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хэрэглэхэеэ болиһониинь гайхалтай. Сэхыень хэлэхэдэ, хэдыхэн түхэригөө гамнаабди гэжэ һууһаар, хэдэн миллион түхэригэй гарзада ороно гээшэбди,— гэжэ элидхэлшэ тон зүб шүүмжэлнэ.

Республиканска соведэй эдэбхитэд ажалшадые галай аюулһаа һэргылхэ талаар хүдөө нютагуудта эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри таһалгаряагүй ябуулжа байһан гээшэ. Зарим районуудай, ажахынуудай эхин эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд бидэнэртэ горитой туһаламжа үзүүлнэ. Эдэнэр өөһэд өөһэдынгөө участогуудта түймэр сараха хэмжээ ябуулга хараалһан, эмхидхэһэн, ажалшадай дунда ойлгууламжын, һэргылэмжын хүдэлмэри таһалгаряагүй үнгэргэжэ байдагаараа онсо шалгарна. Тэдэнэрэй дундаһаа Хориин районой Хүлэй, Хориин совхозуудай, Загарайн районой Татарский ключ управлениин, Үнэгэтэйн совхозой, Хурамхаанай районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой болон бусад ажахынууд болон предприятинуудай эхин эмхинүүдэй галай аюулһаа һэргылхэ, байра байдалаа ариг сэбэр байлгахын хойноһоо оролдожо ябадагынь һайшаалтай юм. Жэшээнь, Барханай сомоной Соведэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түймэр сараха эхин эмхиин түрүүлэгшэ В. Б. Тыхеев ажахынгаа байра байдал галай аюулһаа сараха хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдээр хангаһан, түймэр сараха һайн дуранай дружина байгуулһан байха юм. Мүнөө дружинын гэшүүд графигай ёһоор дежурладаг, айл бүхэндэ ябажа ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг болоһон байна. Энээнһээ гадна бүлгэмэй гэшүүд нютагай Соведэй депутадуудтай суг хамта тосхонойнгоо айлнуудаар ябажа, галай аюулһаа һэргылхэ тусгаар шалгалта эмхидхэдэг, түймэрэй болоо һаа, яагаад зөөри зөөшөөе хамгаалха тухай һургадаг, хэлэжэ, ойлгуулжа үгэдэг. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулганууд һарадаа нэгэ удаа үнгэргэгдэнэ, эмхидхэгдэнэ.

Һайн һайхан үүсхэл, эдэбхи гаргажа ябадаг, баян дүршэлтэй эдэбхитэд, хүтэлбэрилэгшэдэй хажуугаар ажал хүдэлмэреэ һанаһанда хүрэмөөр ябуулдаг, эмхидхэдэггүй зарим районуудай бүлгэмүүдые нэрлэхэ дуран хүрэнэ. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, Хяагтын, Бэшүүрэй, Захааминай, Хэжэнгын, Ивалгын районуудай түймэр сараха бүлгэмүүд болоно. Дурсагдагша районуудай бүлгэмүүдэй соведэй түрүүлэгшэнэрэй саашадаа ажал хүдэлмэриеэ һайжаруулха тухай республиканска соведэй президиум дээрэшье харагдажа, туһатай зүбшэл заабари үгтэһэн байха. Зүгөөр ямаршье үрэ дүн гаранагүй. Эдэнэр иигэжэ байхадаа, саашадаа хүдэлхэ гү, али үгы юм гү гэһэн асуудал гарана,— гээд нүхэр Леонова тэмдэглээ.

— Аяар табан жэлэй дүн гаргажа, хаана, хэнэй алдуу эндүүтэйгээр хүдэлжэ гарахые элидхэлһээ мэдэжэ, ойлгожо абаба гээшэбди. Зүгөөр хэдэн жэлэй үнгэрөөд байхада, хэнэй, хаана муугаар хүдэлжэ гараһые тобшолхо гээшэ хүндэ хүшэр, тиихэдэ зарим зүйлнүүд, болоһон ушарнууд, мартагдаха тооной болоно ха юм. Эндэһээл уламжалан, хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд хайша хэрэг, саг соогоо дүүргэгдэнэ, бэелүүлэгдэнэгүй бшуу,— гэжэ «Бурятгражданпроектын» түймэр сараха бүлгэмэй эхин эмхиин түрүүлэгшэ С. Е. Ний шүүмжэлбэ,— һүүлэй үедэ харуулан ойлгуулха зүйлнүүд муугаар хэрэглэгдэнэ. Арбаад жэлэй саада тээ зурагдаһан плакат, уряанууд мүнөөдэр хуушараа гээшэ. Харин бидэнэр тэдэниие хэрэглэнэбди,— гээд нүхэр Ний тон лэ зүб һанаата болоно.

Конференциин делегадуудай дийлэнхы олониинь үгэ хэлэхэдээ, өөһэд өөһэдынгөө даажа абаһан участогууд дээрэ галай аюултай хэдэг тэмсэлээ улам үргэдхэхэ, ажалшадай дунда ябуулдаг ойлгууламжын, һэргылэмжын хүдэлмэри улам һайжаруулжа, арадай ажахын баялигуудые арьбадхалсахын түлөө табигдаһан үүргэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэе гэжэ хэлсэбэ.

Буряадай ССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын түймэр сарагшадай таһагай начальнигай орлогшо Н. А. Конечных конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлбэ: —«Эндэ үгэ хэлэһэн зарим делегадууд түймэр сараха, һайн дуранай бүлгэм хэрэггүй, үлүү гаргаша хэнэ гэхысэ һанамжална. Энэ тон буруу гэжэ нэн түрүүлэн хэлэхэ байнаб. Бултанай мэдэһээр, түймэр сараха һайн дуранай бүлгэмэй гэшүүд өөһэд өөһэдынгөө даажа абаһан участогуудта һэргылэмжын, ойлгууламжын хүдэлмэри таһалгаряагүй ябуулжа, эмхидхэжэ байха уялгатай. Тиигээд лэ байгаа һаамнай, галай аюулай үсөөрхэнь ойлгосотой. Харин уялгадаа хайша хэрэгээр хандадаг зарим хүтэлбэрилэгшэдэй гэмээр хэды олон түймэр болоно гээшэб? Энээниие усадхахын, мүн республикын нютаг нугануудта һайнаар хүдэлдэг бүлгэмүүдтэй болохын түлөө түймэр сараха бүлгэмэй соведүүдтэ эдэбхитэй, ажал хүдэлмэриеэ һайн мэдэхэ, ойлгохо хүнүүдые дэбжүүлдэг, томилдог болоёл.

— Хэнэйшье мэдэһээр, түймэр өөрөө гарадаг, дүжэрдэггүй гэжэ ойлгонобди. Зүгөөр галай аюулһаа һэргылхэ хүдэлмэри бүхэли жэлэй туршада ябуулһан, эмхидхэһэн газарта түймэр болодоггүй ха юм. Элидхэл соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, хабарай һарануудта түймэрнүүд ой тайгада, сабшалан, бэлшээри дээрэ болоно гэнэбди. Энэ юунһээ болоно гэжэ һананат? Эндэ ажахы болон таанадай ажал хүдэлмэриеэ яагаад эмхид… дулдыдана ха юм. Да… ажалдаа һайнаар хандаһан … мэр сарагшадай бүлгэм… газар дээрэ түймэр юундэ… лоногүйб, харин ээрүй … доһон нютагуудта галай … яахадаа болоноб гэжэ … жолоод үзыт. Бүхы … ээтэй, харюусалгатай … хододоо һайн үрэ дүн … дадаг ха юм. Ерээдүйдэ … ехэ гарза хохидолдо оро… тула бултадаа эб нэгэтэй… олоной хэрэгэй түлөө … жо ябахыетнай хүсэнэб… жэ конференци дээрэ үг… лэһэн СССР-эй МВД-гэй … мэр сараха гүрэнэй упр… ниин начальнигай нэгэдэ… логшо В. А. Абрамов … һан байна.

Нээрээшье, галай аюу… нашье һужэрхэдөө, хүн… дэ, ажахы, предприятинууд… ды ехэ гарза хохидол асарда… Эдэ бүгэдые һайнаар … жо, нютаг нугануудта … аюул усөөрүүлхын түлөө … тадаа оролдохо уялга… мартая.

Конференцидэ хабаада… эдэ бүгэдэдэ зорюулагд… тогтоол баталан абаба… публиканска соведые … нээр һунгаһан байха юм… мэр сараха һайн дуранай… хэсоюзна бүлгэмэй рес… канска соведэй түрүү… Н. А. Леонова дахинаа … тагдаба.

Б. ЦЫРЕМПИЛ…
манай …

Барилдаан

Владикавказ хотодо дүрэ буляалдалгын барилдаагаар РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөн дүүрэбэ. Россин Федерациин олон хото городуудһаа сугларһан барилдаашадай мүрысөөн РСФСР-эй арадуудай спартакиадын программаар үнгэргэгдэжэ, олоной дунда һонирхол татаба. Манай республикаһаа энэ мүрысөөндэ хабаадаһан бүхэшүүлэй дундаһаа авиационно заводой хүдэлмэришэн, СССР-эй спортын мастер Юрий Санданов спартакиадын чемпионой нэрэ зэргэдэ түрүүшынхиеэ хүртэбэ. Уласхоорондын категориин судья, Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй олимпиин наадануудай спортын һургуулиин тренер Б. З. Цыбиковтэй манай штатнабэшэ корреспондент В. Сыдеев уулзажа, мүрысөөнэй хэр зэргэ үнгэрһэн ба Буряадай республикын суглуулагдамал командын гэшүүдэй амжалта тухай хөөрэжэ үгэхыень гуйһан байна.

ТҮРҮҮШЫН АМЖАЛТА

— Батор Занабазарович, урда жэлнүүдтэ Россин Федерациин арадуудай спартакиадада манай республикын суглуулагдамал команда хабаадахадаа, дүрбэдэхи һуури эзэлдэг һааб даа. Харин мүнөө... бэлэдхэл һайнтай спортсменүүдэй дундаһаа шалгаржа, командаараа хоёрдохи һуури эзэлбэ. Энээн тухай богонёор хөөрэжэ үгыт.

— Зүб даа, зүб, Россин Федерациин область, хизаарнууд, республиканууд ехэ мүрысөөндэ шэлэгдэмэл бүхэнүүдээ, бэлэдхэл һайнтай командануудаа эльгээһэн байха юм. Жэшээ болгон, Яхадһаа ерэһэн бүхэнүүд тухай хөөрэе. Командын бүридэлдэ барилдаанай баян дүй дүршэлтэй болоһон, СССР-эй габьяата мастер, мүнөө 34 наһатай Гоголев түрүүтэй шадамар бэрхэ спортсменүүд ерэһэн байна. Харин Буряадай ССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаһан дэлхэйн чемпион Борис Будаев гэшүүдэйнгээ дунда барилдаанай охи бадаруулжа, шэнэ амжалта тээшэ уряалһаниинь һайшаалтай байгаа. Нютагаймнай хүбүүн өөрынгөө шэгнүүртэ барилдангүй, командынгаа нэрэ хамгаалжа, бүри дээшээ шэгнүүртэ барилдаашье һаа, залуушуултай ана-мана тулалдажа, командадаа мүнгэн медаль асаржа, баясуулһан байна.

— Бусад шэгнүүрнүүдтэ барилдаһан хүбүүднай хэр зэргын амжалта түйлаба гээшэб?

— Нэн түрүүлэн эгээл бага шэгнүүртэ барилдаһан хүбүүднай һүүлэй үедэ яһала һайнаар мүрысэдэг болоо гэжэ тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, Доржи Халтанов, Андрей Матюнов, 27 наһатай Бато Цырендашиев гэгшэдые нэрлэе. «Динамо» бүлгэмэй гэшүүд Матюнов Цырендашиев хоёр Яхадай бүхэ Гоголевто диилдэжэ, хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые эзэлһэн байха юм.

Хүнгэншэг шэгнүүртэ барилдадаг Андрей Пестерев хэдэн жэлэй урда тээ бэлэдхэл һайнтай бүхэ гэжэ тодорһон юм. Харин һүүлэй үедэ тэрэ бирахаяа болиһон гэе. Мүнөө одоошье үнэн бэеэ бэелжэ барилдахадаа, түгэсхэлэй наадан дээрэ Махачкалагай бүхэ Антуевта диилдэжэ, мүнгэн медальтай тоонто нютагаа бусажа ерэбэ гээшэ. Мүн «Динамо» бүлгэмэй барилдаашан Гомбо Шагдуржапов табан жэлэй урда тээ Россин Федерациин бронзо, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй, мүн «Динамо» бүлгэмэй түбэй соведэй чемпион болоо һэн. Мүнөө бронзо медальдэ хүртэбэ. Эдэ бүхы амжалта, илалтада тренернүүдэй хуб-та ехэ гээд хэлэхэ байнаб. РСФСР-эй габьяата тренернүүд Нима Иванхинов, Владимир Ангархаев, Валерий Иванов, СССР-эй габьяата тренер Геннадий Махутов гэгшэд бэлэдхэл һайнтай бүхэнүүдтэй болохын хойноһоо иигэжэ оролдожо ябадагынь һайшаалтай юм.

Россин Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөнэй үедэ Бүхэроссин барилдаанай федерациин асуудал хаража үзэгдэһэн гэжэ мэдэнэбди. Та, эндэ ямар асуудал шиидхэлсэжэ ерэбэ гээшэбта?

Россин Федерациин барилдаанай ниитын бүлгэмэй гүйсэдхэхэ комитедэй ээлжээтэ зүблөөн болоо һэн. Тиихэдээ түбэй бүлгэмүүдэй барилдаанай материальна бааза һайжаруулха, барилдаа үнгэргэхэдөө өөһэдынгөө гаргашаар бүхы хэмжээ ябуулгануудые эмхидхэхэ тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо. Тиин РСФСР-эй барилдаанай Федерациин аппарат хубилгагдаа, гүйсэдхэхэ комитедэй шалгалтын комисси байгуулагдаа. Намайе тус комиссиин гэшүүнээр, түрүүлэгшээр Набережная Челны хотын хүдэлмэрилэгшэ, уласхоорондын категориин судья А. Романовые һунгаһан байна. Олон тоото барилдаанай федерацинуудай хоорондоо харилсаа холбоогоо улам үргэдхэхэ, мүнөө үеын эрилтэдэ таарамаар бүхы хүдэлмэриеэ ябуулха гэгдэнэ ха юм.

Иигээд байхадаа өөһэдөө өөдыгөө хангаха болоһон барилдаанай федераци мүрысөөнүүдые өөрынгөө мүнгэ зөөреэр үнгэргэдэг болохонь гээшэ. Түрүүшын иимэ мүрысөөн манай Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэхөөр хараалагдаба. Манайда айлшаар Москва хотын бүхэ барилдаашад ерэжэ, Олимпиин наадануудта бэлэдхэлэй барилдаанай түбүүдэй хоорондо РСФСР-эй кубогта хүртэхын түлөө эхилһэн мүрысөөнэй программаар барилдаа үнгэргэхэнь гээшэ.

Һур харбалга

ЭДИРШҮҮЛНАЙ ШАЛГАРБА

Һур харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн һаяхан Шэнэ-Каховко хотодо дүүрэбэ. Энэ бүлгэмэй Түбэй соведэй ахамад тренер, СССР-эй габьяата тренер М. Ю. Дабаевтай уулзахадамнай, иигэжэ хөөрэбэ:

— Эрэшүүлэй болон эхэнэрнүүдэй дунда дүн хамта 24 командын 88 мэргэшүүл мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа. «Динамо» бүлгэмэй Буряадай соведэй дэргэдэхи Олимпиадада бэлэдхэлэй «Годли» гэжэ түбэй суглуулагдамал команда манай республикын спортын нэрэ хүндые хамгаалба. Тиихэдээ эрэшүүлнай онсо шалгараа,— гэжэ Мэлс Юндунович хөөрөөгөө эхилнэ.

Буряадай ССР-эй мэргэшүүл РСФСР-эй суглуулагдамал командануудай бүридэлдэ оруулагдаа һэн. Манай республикын түлөөлэгшэд — уласхоорондын классай спортын мастернууд Валерий Лысенко, Валентин Дарханов, спортын мастер Саян Жалсараев гэгшэдһээ бүридүүлэгдэһэн РСФСР-эй нэгэдэхи команда илалта түйлажа, Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй чемпион болобо. Тэдэнэр Түбэй соведэй дамжуулгын кубогаар шагнагдаа. Спортын мастернууд Ж. Дамбиев, В. Мадасов, М. Ринчиндоржиев гэгшэдһээ бүридүүлэгдэһэн РСФСР-эй гурбадахи команда хоёрдохи һуури эзэлбэ. Башкирай мэргэшүүлһээ бүридүүлэгдэһэн РСФСР-эй хоёрдохи команда гурбадахи шатын дипломоор шагнагдаһан байха юм.

Эхэнэрнүүдэй дундаһаа Украинын ССР-эй команда илаба. Уласхоорондын классай спортын мастернууд Н. Бадмацыренова (Шэтэ), Е. Лубнина (Рыбинск), спортын мастер Г. Власова (Бирск) гэгшэдһээ бүридүүлэгдэһэн РСФСР-эй нэгэдэхи команда хоёрдохи шанда хүртэбэ. Молдова Республикын мэргэшүүл гурбадахи һуурида гараа. Спортын мастернууд М. Китаева, Е. Цыганова, Э. Жигжитова гэгшэдһээ бүридүүлэгдэһэн Буряадай ССР-эй команда дүрбэдэхи һуури эзэлбэ. Сэхыень хэлэхэдэ, Буряад ороной мэргэшүүл гурбадахи һуурида гараха аргатай байһан аад, Елена Цыганова сэдьхэлэ хүдэл хүдэлгэһөөр, һүүлшынгээ годлинуудай нэгые харбажа үрдингүй, командаяа хойшо татаа. Теэд яахаб даа, спорт хадаа спорт ха юм даа.

Хубиин тоосоогоор Улаан-Үдын 7-дохи СПТУ-гай 18-тай һурагша, уласхоорондын классай спортын мастер Валерий Лысенко түгэсхэлэй мүрысөөндэ 318 очко тудажа, «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй чемпион болобо. Эдир хүбүүнэй амжалтада тэрэнэй тренер Л. Ш. Халудоров ехэ габьяатай.

Башкирай спортын мастер Евгений Провоторов 309 очкотойгоор хоёрдохи һуури эзэлээ. Саян Жалсараев тэрээнһээ гурбан очкогоор гартажа, бронзо медаляар шагнагдаба. Улаан-Үдын гарнизоной сэрэгэй алба хаагша, спортын мастер Жаргал Дамбиев уласхоорондын классай спортын мастер Константин Школьный хоёр тон адли очко тудаба — 301. Гурбан годлёор харбахадаа, булюу байһанаа харуулжа, К. Школьный табадахи һуурида гараа.

— Эхэнэрнүүд сооһоо Ленинградай харбагша, уласхоорондын классай спортын мастер Татьяна Грущенко 321 очко абажа, Түбэй соведэй чемпионка болобо. П. Степанова (Одессэ), Н. Бадмацыренова (Шэтэ) тус тустаа 316, 315 очко тудажа, удаадахи һууринуудые эзэлһэн байха юм. Манай командаһаа Е. Цыганова 291 очкотойгоор 11-дэхи һуури эзэлбэ,— гэжэ М. Ю. Дабаев түгэсхэлдөө хэлэбэ.

Энэ мүрысөөнэй үедэ СССР-эй «Динамо» бүлгэмэй болон Бельгиин суглуулагдамал командануудай хоорондо нүхэд ёһоной уулзалга үнгэргэгдөө. Эндэ СССР-эй динамынхид шалгарба. Хубиин тоосоогоор В. Лысенко, Т. Грущенко гэгшэд илаһан байха юм.

Мүнөө манай республикын мэргэшүүл дэлхэйн чемпион Владимир Ешеевэй шанда хүртэхын түлөө ноябриин 23—28-да Шэтэдэ үнгэргэгдэхэ бүхэсоюзна заншалта мүрысөөндэ, декабриин 13—24-дэ Хабаровскда болохо РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө үбэлэй нааданда хабаадахаяа бэлдэжэ байна.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

Шатар

НАЙМАН ЖЭЛ БОЛООД...

Ленин багшын түрэһөөр 110 жэлэй ойн хүндэлэлдэ бии болгогдоһон ВЛКСМ-эй райкомой кубогта хүртэхын түлөө ээлжээтэ мүрысөөн ВЛКСМ-эй райкомой, районно спорткомитедэй үүсхэлээр Баргажан һууринда һаяын үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэбэ.

Элдэб шалтагаануудһаа боложо, хэдэн бэрхэ шатаршадай хабаадажа шадаашьегүй һаа, энэ удаа районой тосхон һууринуудһаа сугларһан 11 бэрхэ шатаршадай дунда түрүүшын нааданһаа эхилээд, мүрысөөнэй түгэс болотор шанга тэмсэл болоо гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб.

Табан нааданай һүүлээр дүй дүршэл ехэтэй нэгэдэхи разрядай шатаршан, пенсионер Фридрих Николаев (Баргажан), багша Жаргал Раднаев (Хилгана), хоёрдохи разрядай шатаршад барилгашан Логин Гармаев (Баян-Гол), редакциин хүдэлмэришэ Галсан Гармаев гурбан урда гараад ябаба. Һүүлшын гурбан жээнһээ урда жэлнүүдтэ энэ кубок гартаа оруулжа, амташаһан зон.

Зүгөөр саашадаа Г. Гармаев энэ бүлэгһөө гээгдэхэ ушартай болоо. Юуб гэхэдэ, зэргэсэжэ ябаһан Л. Гармаев Ж. Раднаев хоёртой наадахадаа, тэрэ хоюуландань шүүгдэжэ, ехэ нэрбэлгэдэ ороһон, байдалаашье муудхааһан байгаа.

Иигээд лэ урагшаа шармайһан нүгөө гурбанай хоёрынь лэ баһал долоодохи наадан дээрэ «бүдэрхэ» баатай болоо юм. Эндэ эрхим бэрхээр наадажа, Логин Гармаевые шүүһэн районой арадай судья Соломон Бадмаевич Эрдыниев болон, тон шухала удха шанартай уулзалгада Жаргал Раднаевые «унагааһан» Ф. Николаев хоёр бултанда һайшаагдаа. Энэ шухала илалтын һүүлээр 6-һаа 5,5 очкотой болоһон Ф. Николаев мүрысөөнэй жолоо баригшаар түрүүшын үдэрөө түгэсхөө һэн.

Залуухан лейтенант ябахадаа, дайшалхы замаа Берлин дээрэ дүүргэһэн, дайнай ба ажалай ветеран, нэгэдэхи разрядай шатаршан Владимир Григорьевич Шанюшкинай (Баргажан) наадан түрүүшын уулзалгаһаа бултанай анхарал татаһан байха. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн жэлэй мүрысөөндэ хабаадахадаа, тэрэ бүхы уулзалгануудаа үүсхэлтэй һайнаар үнгэргэжэ, энэ кубогта хүртэһэн намтартай. Тиимэһээ «Аха захатамнай баһал бидэнэрээ ахижа гарахань гү, али үгы гү?» гэһэн асуудал залуушуулай толгой соо орожо байгаа гэе. Зүгөөр Шанюшкин бүри түрүүшын үдэр хэдэн парти алдажа, энэ удаа муушаг бэлэдхэлтэй байһанаа гэршэлээ һэн.

Эдир шатаршад тухай хэдэн үгэ. Түрүүшынхиеэ хабаадаһан 8-дахи классай һурагша Владик Базаров (Хилгана) болон 5-дахи классай һурагша Арсалан Тушинов (Баргажан) хоёртодүй дүршэлтэй эрэшүүлээр наадахадань хүшэрхэн байгаа һааб даа. Гэбэшье, дүй дүршэлтэй болохо, боргожохо талаар эды наһанһаа наадажа эхилхэдэнь, энэ мүрысөөн ехэ туһа болохо гэе. Харин олон наадануудта хабаадажа, «хатуужаһан» Баргажанай һургуулиин һурагша Алик Эрдынеев ана-мана тулалдажа, зарим эрэшүүлдэ харгыень хааһан байха юм.

Хоёрдохи үдэр урда ябагшад бүри шангаар тулалдаа һэн. Шиидхэхы удха шанартай Л. Гармаев Ф. Николаев хоёрой наадан бултанай анхарал татаа. Нааданай эгээл хурса, шанга тулалдаанай үедэ Ф. Николаев нэгэ болоёо алдаха баатай болоо. Тиимэһээ нүгөөдэнь шанга тэмсэлэй һүүлээр илажа, байдалаа бүри һайжаруулаа. Харин Ф. Николаев үшөө хүдэлмэришэн Г. Ворбицкидэ (Баргажан) шүүгдэжэ, энэ удаа урда гараха аргагүй болоһоноо мэдэрээ.

Иигээд байхада Л. Гармаев Ж. Раднаев хоёрой али нэгэниинь кубогта хүртэхэнь гэжэ эли болобо. Энэ хоёрой наадан гоё һайхан тулалдаанай һүүлээр дүүрэжэл, Л. Гармаевынь илажа гараа һэн. Иигэжэ 10-һаа 8,5 очкотой болоһон Логин Гармаев найман жэлэй үнгэрһэн хойно дахинаа кубогта хүртэбэ. Ф. Николаев хоёрдохи, Ж. Раднаев гурбадахи һууринуудые эзэлжэ, шангуудта хүртэбэ.

Эгээл залуу шатаршан Тушиновта ВЛКСМ-эй райкомой тусхай шан барюулагдаа. Кубогай мүндэлһэн жэлдэ энэ хүбүүн түрэһэн намтартай юм байба.

Н. ГАЛДАНОВ,
мүрысөөнэй судья.

«Буряад орон-90»

Намарай ольбон.

Ю. ХАМАГАНОВАЙ фото.

ТАБАНЬҺАА ТАБЫЕНЬ ИЛАЖА...

Социалис Ажалай Герой, академик Л. В. Киренскиин дурасхаалда зорюулагдаһан мүрысөөн боксоор боложо дүүрэбэ. Красноярск хотын «Енисей» гэжэ Спортын ордон соо хэдэн үдэрэй туршада үргэлжэлһэн мүрысөөндэ 200 спортсмен хабаадаһан юм. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, союзна республикануудай, Москва, Ленинград хотонуудай, РСФСР-эй область, хизаар, республикануудай эрхим боксернууд болоно.

Манай республикын нэрэ солые студентнүүд болон хүдэлмэришэдһөө бүридэһэн суглуулагдамал командын гэшүүд хамгаалһан байгаа. Эдэнэрэй дундаһаа «Забайкалец» гэжэ спортын клубай гэшүүн, авиационно заводой хүдэлмэришэн Сергей Павлов эрхим амжалта түйлаһан байна. Тэрэ аяар табан боксёртой рингдэ гаража наадахадаа, бултыень илажа, түрүү һуури эзэлхынгээ хажуугаар СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргэхэһээ гадна тэрэ гоё һайханаар нааданай түлөө тусхай шан бэлэгээр урмашуулагдаа.

Манай корр.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Гастроли балетной труппы государственного академ. театра оперы и балета г. Улан-Батора. «Серебряная кисть»— в 19.

Бурятский драм. театр имени Х. Намсараева
«Плаха»— в 19-30.

«Дружба»
Мультфильмы — в 10, «Сети любви» (2 с.)— в 11-30, 16-20, 21, «Любовь с привилегиями» (2 с.)— в 14, 18-50.

«Прогресс»
Красный зал —«Обреченный на одиночество»— в 9-30, 11-10, 12-50, 14-30, 16-10, 17-50, 19-30, 21.

Зеленый зал —«Убийца»— в 9-40, 11-30, 13-20, 15-10, 17, 18-50, «Пространство любви»— в 20-40.

«Октябрь»
«Могила светлячка»— в 9-40, 14, «Кому на Руси жить...» (2 с.) — в 11-20, 15-30, 18-10, 20-30.

«Байкал»
«Собака и влюбленные»— в 15-30, «Вельд»— в 18-30, 20-30.

«Восток»
«Принцесса павлин»— в 15-30, «Другая женщина»— в 17, 19, 21.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской ССР. Директор 2-40-45
Заказ № 262.